

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні Вченої ради
НПУ імені М.П. Драгоманова
14 червня 2022 р.

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ТА ЛІТЕРАТУРИ

освітнього ступеня _____ бакалавр _____

галузі знань _____ 01 Освіта / Педагогіка _____

спеціальності _____ 013 Початкова освіта _____

освітньої програми: _____ Початкова освіта _____

Шифр за навчальним планом: ПП 2.11.1.1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Чабайонська Марія Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методик навчання української й іноземної мов Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

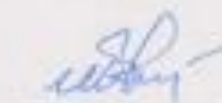
Рецензенти:

Вітвик В. В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Семеренко Г. В. – кандидат філологічних наук, професор, завкафедри педагогіки та методик навчання української й іноземної мов Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Обговорено та рекомендовано до видання на засіданні Науково-методичної ради НПУ імені М. П. Драгоманова «22 листопада» 2022 року, протокол № 4

Голова НМР

Р. М. Вернудуб

I. Пояснювальна записка

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни "Методика навчання української мови та літератури" складена відповідно до *освітньо-професійної програми «Початкова освіта»* підготовки фахівця першого освітнього рівня «бакалавр», галузі знань *01 Освіта / Педагогіка спеціальності 013 «Початкова освіта»*.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методики навчання української мови, письма та літературного читання в початкових класах.

Міждисциплінарні зв'язки: "Психологія (вікова, педагогічна, соціальна)", "Педагогіка", "Історія педагогіки", "Психолінгвістика", "Лінгвістика", "Літературознавство", "Українська література", "Виразне читання", "Технології вивчення мовно-літературної освітньої галузі, "Логіка", "Теорія пізнання, філософія", "Анатомія, фізіологія", «Корекційна педагогіка з основами інклюзивного навчання».

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою освітнього компонента "**Методика навчання української мови та літератури**" є формування професійних програмних компетентностей здобувачів вищої освіти, зокрема, озброєння студентів знаннями методик навчання української мови, письма та літературного читання, оволодіння вміннями і навичками, необхідними для здійснення педагогічної діяльності в умовах Нової української школи.

Завдання :

- дати студентам відомості з історії методик навчання української мови, письма та літературного читання в початкових класах;
- засвоїти ефективні форми організації освітнього процесу, найдоцільніші методи та прийоми навчання української мови, письма та літературного читання в 1-4 класах в умовах Нової української школи;
- ознайомити їх з інноваційними технологіями навчання української мови, письма та літературного читання в початковій школі;
- озброїти майбутніх учителів методами наукових досліджень для здійснення науково-пошукової та навчально-творчої діяльності;
- готувати спеціалістів, які вчитимуться все життя;
- розвивати їх усне і писемне мовлення;
- виховувати почуття любові до української мови як мови державної, потребу її вивчати та спілкуватися нею;
- здійснювати національне виховання, формувати патріотично настроєну, інтелігентну, творчу особистість майбутнього вчителя.

Зміст програми нормативної навчальної дисципліни "Методика навчання української мови та літератури" в основному укладено на основі таких програм: "Методика навчання української мови" [63] та "Методика навчання письма" (автор: Чабайовська М. І.) [108]. У закладах вищої освіти під час навчання письма пропонується застосовувати **генетичний метод** на відміну від початкової школи, де написання літер традиційно здійснюється за **аналітико-синтетичним методом** та проходить у тій послідовності, яка подається в букварі відповідно до вивчення звуків, оскільки навчання читати і писати відбувається одночасно, а не за порядком складності написання букв. Генетичний метод має такі особливості: малі та великі літери українського алфавіту поділені на групи за подібністю їх елементів; письмо букв відбувається на основі генезису, тобто утворення кожної наступної літери здійснюється шляхом приєднання нового елемента до попередньої букви або до головного елемента, що лежить в основі нової групи букв; написання літер вивчається за порядком всезростаючих труднощів – від легшого до важчого.

Навчання письма проводиться за авторською методикою, згідно з якою

всі малі та великі літери поділено на 8 груп за подібністю елементів (велику букву *Г* віднесено до 4 групи за початком письма).

Малі букви

Перша група – *і, ї, у, й, ш* – складаються в основному з короткої прямої похилої лінії із заокругленням унизу праворуч, крапок та короткої вигнутої горизонтальної лінії;

друга – *ц, щ, у* – літери в своїй основі мають коротку пряму похилу лінію із заокругленням унизу праворуч із додаванням петель;

третья – *г, п, т, р* – основним елементом цих букв є коротка пряма похила лінія із заокругленням угорі ліворуч, унизу – праворуч;

четверта – *н, ч, к* – у своєму складі мають коротку пряму похилу й коротку горизонтальну лінії, коротку пряму похилу лінію із заокругленням унизу праворуч та додаткові елементи;

п'ята – *л, м, г* – в основі їх є коротка пряма похила плавна лінія із заокругленням унизу ліворуч;

шоста – *я, ь, о, а, ю, б, ф* – до складу цих букв входять малі овали з поєднанням окремих елементів;

сьома – *с, є, е, х, ж* – складаються в основному з малих півовалів;

восьма – *в, д, з* – у своїй основі мають малі овали та півовали, довгу пряму похилу лінію із петлею вгорі або внизу.

Великі букви

Перша група – *І, Ї* – в основному складаються із довгої прямої похилої лінії із заокругленням унизу ліворуч та штрихом угорі зліва;

друга – *И, Й, Ш, Ц, Щ, Ч* – у своєму складі мають в основному довгу пряму похилу лінію із заокругленням угорі ліворуч та внизу – праворуч;

третья – *У, Н, К* – складаються в основному із довгої прямої похилої лінії із заокругленням унизу ліворуч, штрихом угорі зліва та окремих елементів;

четверта – *Л, М, А, Г* – основним елементом їх є довга пряма похила плавна лінія із заокругленням унизу ліворуч і праворуч;

п'ята – *Г, П, Т* – до складу їх входять довга пряма похила лінія із заокругленням унизу ліворуч і праворуч, а також пряма горизонтальна лінія із заокругленням зліва внизу;

шоста – *Я, О, Ю, Ф* – основним елементом їх є великі овали, довгі прямі похилі лінії із заокругленням унизу ліворуч та праворуч;

сьома – *С, Є, Х, Ж, З, Е* – в основі їх є великі півовали;

восьма – *Р, В, Б, Д* – складаються в основному з півовалів, довгої прямої похилої лінії із заокругленням унизу ліворуч та петлею.

Такий поділ дає можливість варіювати розподіл навчального матеріалу при плануванні залежно від кількості годин, виділених у навчальних планах закладів вищої освіти.

Формування навичок письма ґрунтується на поєднанні, крім не нетичного, лінійного, аналітико-синтетичного, копіювального, тактового (ритмічного) та асоціативно-порівняльного методів навчання креслопису.

Навчальний матеріал нормативної навчальної дисципліни "Методика навчання української мови та літератури" структуровано в п'ять модулів (розділів), у межах кожного з яких виділено по два змістові модулі і відповідно навчальні теми.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії.

Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/013-Pochatk.osvita-bakalavr.28.07.pdf>).

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	<p>ПР-01 Організувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти</p>	<p>ЗК-4. Здатність працювати в команді. ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо. СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово</p>
	<p>ПР-04 Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах, застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів</p>	<p>ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо. СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово</p>
	<p>ПР-06 Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми</p>	<p>ЗК-4. Здатність працювати в команді. СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної</p>
	<p>ПР-07 Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання</p>	<p>ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій</p>

<p>ПР-08 Організувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування</p>	<p>ЗК-4. Здатність працювати в команді. СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організувати їхню пізнавальну діяльність. СК-5. Здатність до проєктування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти</p>
<p>ПР-09 Планувати та організувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи</p>	<p>СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій. СК-12. Здатність доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументувати їх на засадах партнерської взаємодії в умовах початкової школи</p>
<p>ПР-10 Використовувати в освітній практиці різні прийоми формуального, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами</p>	<p>СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної. СК-9. Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу</p>
<p>ПР-12 Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування</p>	<p>СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій. СК-5. Здатність до проєктування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти</p>
<p>ПР-14 Забезпечувати індивідуальний і диференційований розвиток здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей</p>	<p>ЗК-4. Здатність працювати в команді</p>

II. Орієнтовний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 9 кредитів ЄКТС (270 годин).

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Практичні	Лабораторні	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Практичні	Лабораторні	Самостійна робота
	Модуль I. ВСТУП. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРАМОТИ <i>Змістовий модуль 1</i> Лінгводидактичні основи навчання української мови у початковій школі. Методика навчання грамоти: добуквений період										
1	Тема 1.1. Методика навчання української мови як педагогічна наука	2	2	-	-	4	-	-	-	-	4
2	Тема 1.2. Наукові основи методики навчання грамоти	2	2	-	-	4	-	-	-	-	4
3	Тема 1.3. Методи навчання грамоти	2	2	-	-	4	-	-	-	-	4
4	Тема 1.4. Добуквений період навчання грамоти	10	6	4	-	4	2	1	1	-	4
	<i>Змістовий модуль 2</i> Методика навчання грамоти: буквений та післябуквений період										
	Тема 2.1. Буквений період	8	4	4	-	5	2	1	1	-	6
	Тема 2.2. Післябуквений період	4	2	2	-	3	-	-	-	-	4
Вид контролю	Модульна контрольна робота	2	-	2	-	6	-	-	-	-	
	Всього годин за I модуль:	30	18	12	-	30	4	2	2	-	26
	Модуль II. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПИСЬМА										
	<i>Змістовий модуль 3</i> Лінгводидактичні основи навчання каліграфічного письма молодших школярів. Методика формування умінь писати малі букви українського алфавіту										
	Тема 3.1. Письмо в історичному аспекті	2	2	-	-	2	-	-	-	-	2
	Тема 3.2. Теоретичні засади методики навчання каліграфічного письма	2	2	-	-	2	2	2	-	-	1
	Тема 3.3. Навчання письма ліворуких дітей	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1
	Тема 3.4. Підготовча робота до навчання каліграфічного письма. Методика навчання студентів писати елементи букв	4	-	4	-	4	1	-	1	-	2
	Тема 3.5. Методика навчання каліграфічного письма малих букв. Написання складів і слів з цими літерами	8	-	8	-	8	-	-	-	-	6

	Змістовий модуль 4 Методика формування каліграфічної навички на уроках письма в період навчання грамоти (великі літери), української мови та математики у 2 - 4 класах										
	Тема 4.1. Методика навчання каліграфічного письма великих букв. Написання слів і речень з цими літерами	8	-	8	-	8	-	-	-	-	6
	Тема 4.2. Методика навчання каліграфічного письма цифр. Методика формування каліграфічної навички на уроках української мови у 2 - 4 класах	4	-	4	-	2	-	-	-	-	2
	Модульна контрольна робота	2	-	2	-	2	1	-	1	-	6
	Всього годин за II модуль:	30	4	26	-	30	4	2	2	-	26
	Модуль III. МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ МОВНОЇ ТЕОРІЇ										
	Змістовий модуль 5 Методика навчання елементів синтаксису в початкових класах										
	Тема 5.1. Теоретико-методичні засади методики навчання молодших школярів української мови	4	2	2	-	6	-	-	-	-	14
	Тема 5.2. Методика формування в учнів початкових класів уявлень про текст	6	2	4	-	6	2	1	1	-	8
	Тема 5.3. Методика опрацювання словосполучення, речення та пунктуації	6	2	4	-	4	2	1	1	-	8
	Змістовий модуль 6 Методика навчання лексики та морфеміки в початкових класах										
	Тема 6.1. Робота над засвоєнням лексичного значення слова	6	2	4	-	4	1	1	-	-	8
	Тема 6.2. Навчання морфемної будови слова	6	2	4	-	4	2	1	1	-	8
	Модульна контрольна робота	2	-	2	-	6	1	-	1	-	6
	Всього годин за III модуль:	30	10	20	-	30	8	4	4	-	52
	Модуль IV. МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ МОВНОЇ ТЕОРІЇ (продовження)										
	Змістовий модуль 7 Методика навчання морфології в початкових класах										
	Тема 7.1. Методика вивчення частин мови	12	4	6	2	6	4	2	2	-	14
	Змістовий модуль 8 Методика навчання фонетики, графіки та правопису в початкових класах										
	Тема 8.1. Навчання основ фонетики і графіки	1	1	-	-	4	-	-	-	-	10

	Тема 8.2. Методика навчання орфографії	1	1	-	-	4	-	-	-	-	10
	Тема 8.3. Мовний режим у школі. Оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови	-	-	-	-	4	-	-	-	-	6
	Тема 8.4. Позаурочна робота з рідної мови		-	-	-	4	-	-	-	-	6
	Модульна контрольна робота (тести за розділом)	2	-	2	-	8	-	-	-	-	-
	Всього годин за IV модуль:	16	6	8	2	30	4	2	2	-	46
	Модуль V. МЕТОДИКА ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ										
	<i>Змістовий модуль 9</i> Формування читацької компетенції молодших школярів на уроках класного літературного читання										
	Тема 9.1. Теоретико-методичні основи читання	2	1	1	-	1	-	-	-	-	4
	Тема 9.2. Формування і розвиток навички читання	-	-	-	-	1	-	-	-	-	6
	Тема 9.3. Методика роботи над художнім твором у початкових класах	1	1	-	-	1	2	1	1	-	8
	Тема 9.4. Особливості роботи над творами різних родів і жанрів	5	2	3	-	2	2	1	1	-	10
	<i>Змістовий модуль 10</i> Панорама уроків класного літературного читання. Формування читацької компетенції молодших школярів на уроках позакласного літературного читання										
	Тема 10.1. Уроки класного літературного читання	-	-	-	-	1	-	-	-	-	6
	Тема 10.2. Теоретичні засади методики позакласного літературного читання	-	-	-	-	1	-	-	-	-	6
	Тема 10.3. Формування читацької самостійності молодших школярів	-	-	-	-	1	-	-	-	-	4
	Модульна контрольна робота	2	-	2	-	2	-	-	-	-	-
	Всього годин за V модуль:	10	4	6	-	10	4	2	2	-	44
	Модуль VI. МЕТОДИКА РОЗВИТКУ УСНОГО ТА ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ										
	<i>Змістовий модуль 11</i> Теоретичні аспекти проблеми розвитку мовлення в учнів початкових класів. Аудіювання і говоріння (діалог) – види усного мовлення										
	Тема 11.1. Наукові основи методики розвитку мовлення молодших школярів	-	-	-	-	1	-	-	-	-	6
	Тема 11.2. Рівні роботи з розвитку мовлення: вимовний, лексичний, граматичний, текстовий	-	-	-	-	1	-	-	-	-	6
	Тема 11.3. Формування в учнів початкових класів аудіативних	2	1	1	-	1	1	1	-	-	8

умінь і навичок на уроках української мови										
Тема 11.4. Робота з розвитку діалогічного мовлення молодших школярів на уроках української мови	2	1	1	-	1	1	-	1	-	6
Змістовий модуль 12 Формування монологічного мовлення в учнів початкових класів на уроках української мови										
Тема 12.1. Перекази	3	1	2	-	1	2	1	1	-	6
Тема 12.2. Твори	4	1	2	1	2	1	-	1	-	8
Модульна контрольна робота	2	-	2	-	4	1	-	1	-	6
ЕКЗАМЕН	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього годин за VI модуль:	13	4	8	1	11	6	2	4	-	46
ВСЬОГО (за весь курс):	129	46	80	3	141	30	14	16	-	240

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами

I. ВСТУП. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Змістовий модуль 1

Лінгводидактичні основи навчання української мови в початковій школі

Методика навчання грамоти: добуквений період

Тема 1.1. Методика навчання української мови як педагогічна наука

Теорія і методика навчання української мови як наука. Мета, предмет, завдання методики. Структура курсу, зумовленість розділів змістом, завданнями рідної мови як навчальної дисципліни в системі початкової мовної освіти. Джерела методичної мовної науки.

Наукові основи методики початкового навчання української мови. Психолого-дидактичні аспекти викладання рідної мови. Наука про мову як основу її методики. Принципи, методи і прийоми навчання рідної мови. Зв'язок методики навчання української мови в початкових класах з іншими науками.

Джерела вивчення курсу методики викладання української мови в початкових класах. Основна література, її структурні компоненти, відомості про авторів, цільове призначення. Діючі та альтернативні підручники для початкової школи (спільні і відмінні підходи вчених до побудови підручників).

Методи дослідження в методиці рідної мови (теоретичні, емпіричні). Етапи дослідження.

З історії методики мови як науки. Короткий історико-критичний огляд методичних праць українських діячів науки і культури XIX – XX століть.

Тема 1.2. Наукові основи методики навчання грамоти

Навчання грамоти – особливий етап у початковому навчанні рідної мови. Мета навчання грамоти – побудова процесу навчання грамоти за визначеними основними змістовими лініями Державного освітнього стандарту початкової освіти.

Принципи побудови підручників з навчання грамоти. Навчально-методичний комплект з навчання грамоти (буквар, навчальні посібники до нього, методичні рекомендації).

Лінгвістичні та психолого-педагогічні засади методики навчання грамоти. Аудіювання і говоріння – види усного мовлення. Психолого-педагогічні особливості аудіювання, говоріння. Рівні роботи з розвитку мовлення: вимовний, лексичний, граматичний, текстовий. Читання і письмо – види мовленнєвої діяльності. Звукова система української мови у взаємозв'язку з графічною. Психофізіологічна характеристика процесів читання і письма. Педагогічні вимоги до організації навчання грамоти: загальнодидактичні і спеціальні (методичні).

Тема 1.3. Методи навчання грамоти

Методи навчання грамоти, їх класифікація: 1) за вихідними мовними одиницями (звукові, буквені, складові, цілих слів); 2) за видами діяльності (аналітичні, синтетичні, аналітико-синтетичні); 3) за співвідносною черговістю читання і письма (читання – письмо, письмо – читання, комбінований спосіб).

Короткий огляд історії методів навчання грамоти (буквоскладальний синтетичний, складовий синтетичний, звуковий аналітико-синтетичний, метод цілих слів).

Загальна характеристика звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти. Цінність методу, розробленого К.Д.Ушинським. Удосконалення методу послідовниками К.Д.Ушинського. Особливості сучасного звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти. Прийоми звукового аналізу, синтезу. Періоди навчання грамоти.

Тема 1.4. Добуквений період навчання грамоти

Особливості добуквеного періоду навчання грамоти. Завдання підготовчого періоду, обсяг знань, умінь і навичок, які повинні засвоїти учні в добуквений період. Вивчення готовності дітей до навчання грамоти з метою здійснення індивідуального підходу.

Розвиток усного мовлення – провідний принцип і мета роботи в добуквений період. Методика розвитку усного мовлення (розвиток умінь слухати і розуміти висловлювання (*аудіювання*), розвиток мовленнєвих умінь (*говоріння*)). Прийоми роботи, види вправ, методика їх організації.

Формування в першокласників початкових мовних уявлень у підготовчий період. Методика формування мовних уявлень про *слово, речення, висловлювання*. Прийом моделювання і конструювання речень. Методика формування в учнів фонетичних уявлень: звуки мовлення, голосні і приголосні звуки, м'які і тверді приголосні звуки, *склад, наголос, наголошений склад*. Застосування прийомів звукового аналізу і синтезу, моделювання і конструювання складової, звукової будови слів.

Ознайомлення зі змістом, побудовою сторінки (сторінкового розвороту) «Букваря» для роботи в підготовчий період.

Методика підготовки першокласників до письма. Мета і завдання навчання письма. *Умови успішного навчання письма* (організаційного, психолого-педагогічного та гігієнічного характеру), основні вимоги до техніки і засобів письма.

Особливості навчання письма ліворуких дітей. Проблема ліворукості. Як визначити ліворукість. Підготовка ліворукої дитини до оволодіння графічною навичкою письма. Вимоги щодо організації навчальної діяльності ліворуких.

Зміст і побудова навчального посібника «*Зошит для письма*», *методика роботи з ним* на уроці в добуквений період. Прийоми вироблення орієнтації у розліновці зошита для письма та в клітинку. Система підготовчих графічних вправ до письма (штрихування та зафарбовування контурів фігур, обведення трафаретів, вправи-розчерки, вправи-малюнки, письмо елементів букв, вправи на вписування букв у малюнок тощо).

Зміст, структура і методика уроків добуквеного періоду. Особливості структури і методики уроків добуквеного періоду. Вимоги до підготовчих уроків з читання (за букварем) і письма (за зошитом). Характеристика дидактичних матеріалів, засобів унаочнення для використання на уроках у добуквений період навчання грамоти.

Змістовий модуль № 2

Методика навчання грамоти: буквенний та післябуквенний період

Тема 2.1. Буквенний період

Особливості буквенного періоду навчання грамоти. Завдання буквенного періоду, обсяг знань, умінь і навичок, які повинні засвоїти учні в буквенний період.

Розвиток умінь слухати і розуміти висловлювання (аудіювання). Методика навчання аудіювання. Напрямок роботи з аудіювання: розвиток мовленнєвого слуху; розвиток усвідомлення почутого.

Поняття про мовленнєвий слух (фізичний, фонетичний, інтонаційний). Розвиток фонетичного слуху (фонетичного сприймання) – необхідна умова оволодіння грамотою. Установлення ступеня розвитку фонетичного слуху. Вправи на розвиток фонетичного слуху.

Розвиток інтонаційного слуху – важлива складова мовленнєвих умінь. Форми інтонаційної роботи.

Розвиток слухового сприйняття певних змін голосу, монотонності голосу, сили його звучання, пришвидшення (сповільнення) вимови (темпу мовлення). Тренувальні вправи.

Підготовча робота до проведення аудіювання. Умови для організації процесу аудіювання. Мовний матеріал для аудіювання: звуки, склади, слова, сполучення слів, речення чи групи пов'язаних між собою речень, тексти. Характеристика мовного матеріалу, режим аудіювання, послідовність роботи. Методи і прийоми навчання аудіювання.

Розвиток мовленнєвих умінь (говоріння). Значення і завдання розвитку мовлення першокласників. Рівні роботи з розвитку мовлення. *Вимовний рівень.* Недоліки вимови першокласників. Причини недоліків. Виявлення і виправлення, усунення недоліків вимови. Недоліки мовлення учнів. Загальна характеристика недоліків мовлення, методика їх усунення. Матеріал для вправ, методика їх проведення. Напрями роботи на вимовному рівні: розвиток дикції, дихання, голосу, орфоепічного вимовляння, емоційної виразності. Зміст і завдання роботи. Тренувальні вправи.

Лексичний рівень. Збагачення й уточнення словникового запасу учнів. Джерела збагачення словника першокласників. Прийоми пояснення значень слів. Значення словниково-логічних вправ, їх види, методика проведення. Усунення невластивих для українського мовлення слів, виразів активізація словника першокласників. Навчальні вправи.

Граматичний рівень. Побудова словосполучень і речень. Прийоми роботи, види вправ. Аналітичні і конструктивні вправи. Методика їх проведення.

Рівень тексту. Навчання школярів будувати зв'язні висловлювання: монологічні і діалогічні. Формування у першокласників умінь будувати зв'язні висловлювання різних типів і стилів. Види текстових вправ. Формування у дітей культури мовлення і спілкування.

Методика формування початкових умінь і навичок читання.

Методика ознайомлення з новою буквою та звуками (голосними, приголосними), які вона позначає на письмі. Прийоми усвідомлення та розрізнення понять: *звук-буква* (чуємо, вимовляємо-бачимо, пишемо, друкуємо); засвоєння понять: *великі букви і малі; спільні і відмінні елементи*. Прийоми роботи над формою букви.

Ознайомлення зі способом позначення м'якості приголосних звуків (*і, ь, я, ю, є*); ознайомлення з буквами *я, ю, є, ї* на позначення двох звуків. Ознайомлення з буквами та буквосполученнями *щ, дж, дз, т* і їх звуковим значенням.

Види і способи читання в буквенний період. Методика формування умінь читати прямі склади (читання з орієнтацією на букву, що позначає голосний звук). Розвиток складового способу читання та читання цілими словами. Прийоми навчання учнів читати склади, слова. Види і прийоми роботи зі складовими таблицями, словами, поданими в аналітико-синтетичній формі, стовпчиками слів. Читання речень, коротких текстів. Методика опрацювання текстів Букваря.

Вироблення якісних ознак читання. Умови формування навички читання. Навчання учнів читати правильно. Запобігання помилкам у процесі читання, виправлення їх. Формування навички читання в оптимальному темпі (наближеному до природного говоріння), свідомо, виразно. Вправи з читання, їх дидактичне спрямування і методика проведення.

Диференційований підхід до навчання першокласників читання.

Ознайомлення зі змістом, побудовою сторінок і сторінкових розворотів «Букваря» для роботи в буквеній період.

Формування початкового вміння писати. Особливості навчання письма шестирічних першокласників. Завдання уроків письма. Психолого-педагогічні особливості процесу навчання письма шестирічних першокласників. Характеристика сучасного рукописного шрифту.

Зміст і побудова «Зошита для письма», методика роботи з ним на уроці в буквеній період.

Методика навчання письма букв, складів, слів. Графічна будова букви, прийоми пояснення елементів друкованих і писаних букв. Прийоми навчання письма букв, їх з'єднань. Типові графічні помилки учнів. Формування навичок безвідривного письма слів.

Види роботи з письма в буквеній період, методика їх проведення.

Індивідуалізація завдань для шестирічних першокласників.

Особливості формування графічної навички письма у ліворуких дітей.

Перевірка, оцінювання мовленнєвих умінь і навичок першокласників (аудіювання, говоріння, читання, письмо).

Формування у першокласників знань про мову. Пропедевтична робота з формування у школярів знань про одиниці різних мовних рівнів (текст, речення, слово, звуки мовлення).

Елементи правопису під час навчання грамоти. Формування в учнів елементарних умінь правильно писати, списувати слова, вживати розділові знаки в кінці речення. Перенос частин слів з рядка в рядок з орієнтацією на злиття «приголосний + голосний» («ПГ»).

Уроки читання і письма в період навчання грамоти. Вимоги до уроків читання і письма. Типи уроків читання і письма. Система уроків читання і письма в період навчання грамоти. Зміст, структура і методика уроків читання і письма в буквеній період. Інтегровані уроки навчання грамоти. Використання на уроках читання додаткових текстів, вимоги до них.

Схема психолого-педагогічного і дидактичного аналізу уроків навчання грамоти. Особливості уроків навчання грамоти в умовах малочисельної школи.

Характеристика дидактичних матеріалів. Засобів унаочнення для уроків у буквеній період навчання грамоти.

Тема 2.2. Післябуквеній період

Основні завдання післябуквеного періоду навчання грамоти.

Особливості уроків читання в післябуквеній період. Матеріал для читання. Методика використання навчальних посібників. Види й прийоми роботи на уроках читання. Структура і методика уроків у післябуквеній період. Аналіз Букваря.

Особливості уроків письма післябуквеного періоду навчання грамоти. Види і прийоми роботи на уроці письма. Методика роботи з навчальними посібниками. Удосконалення орфографічної уважності дітей у післябуквеній період навчання грамоти.

Свято «Прощання з Букварем». Методика підготовки і проведення свята.

II. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПИСЬМА

Змістовий модуль 3

Лінгводидактичні основи навчання каліграфічного письма молодших школярів. Методика формування умінь писати малі букви українського алфавіту

Тема 3.1. Письмо в історичному аспекті

Сутність поняття "письмо". Значення писемності в житті суспільства. Виникнення та основні етапи розвитку письма. Неалфавітні види письма. Походження первісного письма та його особливості. Закономірності виникнення і розвитку піктографічного письма. Формування і розвиток ідеографічного письма. Алфавітне (звукове) письмо.

Походження і розвиток слов'янської писемності. Письмо в трипільців. Слов'янська писемність до 988 року. Слов'янські азбуки – кирилиця і глаголиця. Роль Кирила і Мефодія в становленні слов'янських азбук. Основні форми кириличного письма: устав, напівустав, скоропис, в'язь.

Сучасний український алфавіт. „Найукраїнніша” літера „г”.
Початки книготворення. Історія українського друкарства.
Еволюція знарядь письма.

Тема 3.2. Теоретичні засади методики навчання каліграфічного письма

Мета та завдання навчання каліграфічного письма в закладах вищої освіти. Значення правильного, чіткого і красивого письма.

Письмо як вид мовленнєвої діяльності. Поняття "навичка письма". Технічні, графічні та орфографічні навички письма.

Загальнодидактичні і лінгводидактичні принципи навчання письма.

Методи навчання правильного рукописного письма – лінійний, генетичний, аналітико-синтетичний, тактовий (ритмічний), копіювальний, асоціативно-порівняльний.

Прийоми формування каліграфічної навички письма – "письмо" в повітрі, письмо по пунктирних і слабонаведених лініях, мокрим пензлем по дошці, конструювання літер з картонних елементів, з природного матеріалу тощо.

Умови навчання каліграфічного письма (внутрішні та зовнішні).

Внутрішні умови: розвиток дрібних м'язів кисті руки, окоміру; особливості психічних процесів.

Зовнішні умови: 1) психолого-педагогічні (методичні); 2) санітарно-гігієнічні (організаційні) – освітлення класної кімнати; вимоги до шкільних меблів; сучасне письмове приладдя (ручка, зошит, крейда, класна дошка); правильна посадка при письмі, прийоми контролю за позою учнів під час письма; положення зошита; прищеплення сталої навички правильно тримати ручку. Письмо крейдою на класній дошці.

Засоби навчання письма (наочні посібники): прописи; демонстраційні матеріали – таблиці, картки; ТЗН та ін.

Стандартизація сучасного українського письма (лист МОН України “Основні технічні характеристики форм рукописних букв українського та російського алфавітів для використання в загальноосвітніх навчальних закладах України”. – “Початкова школа”. – 2004. – №1. – С. 12-15).

Програмні вимоги до формування навичок письма у 1 класі.

Графо-моторна підготовка учнів у добуквений, буквений та післябуквений період навчання грамоти. Особливості формування каліграфічної навички в першокласників.

Тема 3.3. Навчання письма ліворуких дітей

Ліворукість як психолого-педагогічна проблема. Поняття "ліворукість", "праворукість", "лівішість", "амбідекстрія". Психологічні особливості праворуких і ліворуких дітей. Наслідки переучування ліворуких школярів.

Методика навчання письма ліворуких першокласників. Визначення ліворукості. Основні етапи підготовки до навчання письма ліворуких дітей. Особливості формування в ліворуких учнів технічних навичок письма. Підготовка до письма ліворуких першокласників у добуквений період навчання грамоти. Формування графічних навичок у ліворуких учнів у буквений період навчання грамоти.

Тема 3.4. Підготовча робота до навчання каліграфічного письма.

Методика навчання студентів писати елементи букв

Підготовчі вправи у добуквений період навчання грамоти.

Елементи малих і великих букв українського алфавіту. Основні з'єднання літер.

Прийоми тактування.

Графічні помилки в написанні елементів букв та методика їх подолання.

Тема 3.5. Методика навчання каліграфічного письма малих букв. Написання складів і слів з цими літерами

Методика навчання студентів писати в зошитах і на дошці малі букви I – V груп, що мають в основному такі елементи: прямі похилі лінії із заокругленням унизу, угорі і

внизу, довгі і короткі прямі похилі лінії, довгі і короткі петлі та крапки : *i ĭ u ŷ ш (1), ц щ у (2), з п т р (3), н ч к (4), л м г (5)*. Письмо під такт. Письмо слів з цими буквами.

Методика навчання студентів писати в зошитах і на дошці малі букви VI – VIII груп, що складаються в основному з овалів, лівих та правих півовалів та довгих петель: *я ь о а б ю ф (6), с є е х ж (7), д в з (8)*. Письмо під такт. Письмо слів з цими буквами. Складні з'єднання малих букв.

Змістовий модуль № 4

Методика формування каліграфічної навички на уроках письма в період навчання грамоти (великі літери), української мови та математики у 2 - 4 класах

Тема 4.1. Методика навчання каліграфічного письма великих букв. Написання слів та речень з цими літерами

Методика навчання студентів писати в зошитах і на дошці великі букви I – V груп, в яких основним елементом є довга пряма похила лінія із заокругленням унизу, угорі та внизу, прямою горизонтальною лінією із заокругленням ліворуч униз: *I Ī (1), И Й Ш Ц Щ Ч (2), У Н К (3), Л М А Г (4), Г П Т (5)*. Письмо слів і речень з вивченими буквами.

Методика навчання студентів писати в зошитах і на дошці великі і малі букви VI – VIII груп, основним елементом яких є овали, півовали: *Я О Ю Ф (6), С Є Х Ж З Е (7)*. Письмо слів і речень.

Методика навчання студентів писати в зошитах і на дошці великі і малі букви, основним елементом яких є довга пряма похила лінія із заокругленням унизу ліворуч та півовали: *Р В Б Д (8)*. Письмо слів і речень. Складні з'єднання великих букв.

Графічні помилки у написанні букв, з'єднань літер та методика їх подолання.

Тема 4.2. Методика навчання каліграфічного письма цифр.

Методика формування каліграфічної навички на уроках української мови у 2 - 4 класах

Вимоги до каліграфічного письма арабських цифр. Підготовчі вправи до їх написання. Основні технічні характеристики форм цифр. З історії написання цифр.

Методика навчання студентів писати в зошитах і на дошці арабські цифри.

Опанування каліграфічним скорописом у 2-4 класах на уроках української мови.

Проведення каліграфічних хвилинок на уроках української мови у 2-4 класах.

Вимоги до ведення учнівських зошитів. Культура оформлення письмових робіт.

Оцінювання сформованості в учнів початкових класів графічних навичок письма.

Інноваційні технології навчання каліграфічного письма в початковій школі.

II. МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ МОВНОЇ ТЕОРІЇ

Змістовий модуль 5

Методика навчання елементів синтаксису, лексики та морфеміки в початкових класах

Тема 5.1. Теоретико-методичні засади методики навчання молодших школярів української мови

Наукові засади методики навчання молодших школярів української мови (лінгвістичні, психолого-педагогічні).

Значення і завдання початкового курсу української мови. Виховні і розвивальні можливості предмета. Практична спрямованість курсу.

Аналіз програми і підручників «Українська мова» для початкової школи. Зміст і структура програми. Відповідність між вимогами програми, змістом навчання і матеріалом підручника. Роль підручника, його функції. Структура (компоненти) підручника з мови,

вимоги до підручника. Вимоги до текстів у підручнику. Типи підручників і посібників. Види робіт для учнів за підручником.

Методи вивчення мови у початкових класах: мовний аналіз як метод; метод конструювання; наочні методи; метод розповіді (повідомлення) вчителя; евристичні (пошукові) методи; гра як метод; комунікативні методи. Програмоване навчання і застосування комп'ютера.

Сучасні вимоги до уроку мови. Типи і структура уроків української мови. Планування уроків, підготовка до них і методика проведення.

Особливості уроку української мови в умовах класу-комплекту.

Тема 5.2. Методика формування лінгвістичних понять

Методичні засади формування мовознавчих понять. Обсяг лексичних і граматичних знань молодших школярів. Принцип розташування матеріалу з лексики і граматики за роками навчання. Сутність граматичних і морфемних понять. Труднощі їх засвоєння учнями початкових класів. Процес формування (4 етапи) граматичних і морфемних понять. Методичні умови забезпечення ефективного засвоєння понять. Граматичні і словотворчі вправи.

Тема 5.3. Методика формування в учнів початкових класів уявлень про текст

Практичне ознайомлення молодших школярів з поняттям текст, його характерними ознаками. Прийоми розвитку в учнів умінь визначати тему, мету тексту, добирати заголовок, виділяти абзаци в тексті, складати план, знаходити структурні частини тексту, розрізняти, виявляти засоби зв'язності.

Ознайомлення молодших школярів із типами текстів (розповідь, опис, міркування).

Стилістична диференціація в розвитку зв'язного мовлення.

Тема 5.4. Методика опрацювання словосполучення, речення та пунктуації

Роль і завдання вивчення елементів синтаксису в початкових класах, напрями роботи. Формування поняття про речення і його типи за метою висловлювання (питальне, розповідне, спонукальне) та інтонацією (неокличні, окличні).

Методика розкриття понять «основа речення», «головні (підмет, присудок) і другорядні члени речення»; поетапне засвоєння цих понять. Формування в учнів умінь з'ясовувати смислові і граматичні відношення між словами речення, порядок встановлення зв'язків між членами речення, способи зображення цих зв'язків на графічних моделях. Два підходи до роботи над словосполученням, вправи зі словосполученнями.

Вивчення однорідних членів речення: три варіанти підходу до цього явища (логічний, структурно-синтаксичний, інтонаційний). Практичне ознайомлення учнів зі складним реченням. Поєднання частин складного речення за допомогою сполучників чи сполучних слів без уживання термінів.

Ознайомлення молодших школярів із пунктуацією. Значення вивчення елементів пунктуації. Етапи навчання пунктуації. Формування в учнів пунктуаційних навичок у поєднанні із виразністю мовлення.

Види вправ із синтаксису і пунктуації (аналітичні, синтетичні; вправи за зразком, конструктивні, творчі).

Тема 5.5. Робота над засвоєнням лексичного значення слова

Способи тлумачення лексичного значення слова.

Робота над словами з прямим і переносним значенням, багатозначними словами, найпоширенішими омонімами (омофони, омоформи, омографи – без уживання термінів). Робота над синонімами і антонімами. Робота з фразеологічними одиницями.

Види словниково-стилістичних вправ, методика їх проведення.

Методика ознайомлення учнів з походженням різних груп лексики. Види етимологічних вправ, їх дидактичне спрямування і методика проведення.

Тема 5.6. Навчання морфемної будови слова

Значення вивчення теми «Будова слова». Система вивчення морфемної будови слова. Зміст і методика роботи на кожному з етапів системи. Особливості вивчення основи слова і закінчення, кореня, префікса, суфікса.

Ознайомлення з роллю морфем у вираженні лексичного, граматичного значень слова. Пропедевтичне вивчення елементів словотвору. Робота над будовою слова у процесі вивчення частин мови.

Види вправ, методика їх проведення. Морфемний розбір слів (повний і частковий).

Запобігання типовим учнівським помилкам у морфемному аналізі слів.

Змістовий модуль 6

Методика навчання морфології, фонетики і графіки та правопису в початкових класах

Тема 6.1. Методика вивчення частин мови

Лінгвістичні засади методики вивчення частин мови, послідовність опрацювання частин мови молодшими школярами. Значення і завдання вивчення морфологічного матеріалу в початкових класах.

Система опрацювання основних частин мови (іменника, прикметника, дієслова); зміст і послідовність роботи по класах, формування загального поняття про виучувану частину мови, методика вивчення граматичних категорій (роду, числа, відмінка тощо), вимова і написання відмінкових закінчень іменників, прикметників, особових закінчень дієслів.

Методика вивчення займенника, прислівника числівника. Методика роботи над прийменниками, сполучниками.

Види вправ. Морфологічний розбір, методика проведення повного і часткового морфологічного розбору (усного і письмового).

Тема 6.2. Навчання основ фонетики і графіки

Роль і завдання вивчення елементів фонетики і графіки. Вивчення фонетики у зв'язку з орфоєпією, графікою.

Процес навчання: зміст і послідовність роботи по класах, ознайомлення з особливостями звуків і букв (голосні звуки і позначення їх буквами на письмі; м'які і тверді приголосні звуки, позначення м'якості приголосних на письмі буквами *і, я, ю, є* та знаком м'якшення; дзвінки і глухі приголосні, їх позначення на письмі); ознайомлення зі складом і наголосом (поділ слова на склади, перенос слів, наголошений і ненаголошений склад; напрями роботи над наголосом: засвоєння нормативного наголосу у вживаних словах, формування вмінь і навичок визначати наголос у словах; робота над усвідомленням смислорозрізняювальної ролі словесного наголосу).

Робота над усвідомленням учнями взаємозв'язку знань з фонетики, графіки, орфоєпії, орфографії.

Методи та прийоми роботи, види вправ з фонетики. Звуковий і звукобуквений аналізи, методика їх проведення. Робота над усвідомленням розташовувати слова в алфавітному порядку.

Структура і методика уроку на вивчення фонетичного матеріалу.

Труднощі у засвоєнні елементів фонетики і графіки. Недоліки в знаннях і вміннях молодших школярів, причини виникнення, шляхи усунення.

Тема 6.3. Методика навчання орфографії

Значення оволодіння орфографією. З історії навчання правопису – граматичний та антиграматичний напрями.

Принципи української орфографії: морфологічний, фонетичний, історичний (традиційний). Залежність методики пояснення від лінгвістичної природи написань.

Формування орфографічних дій і навичок. Уявлення про орфограму. Орфографічні правила (одноваріантні, двоваріантні, правила-рекомендації). Орфографічна дія,

орфографічна навичка. Орфографічна пильність. Мотивація орфографічної роботи. Ступені формування умінь з орфографії. Умови формування орфографічних навичок. Робота з орфографічним словником.

Методи і прийоми навчання орфографії. Вибір методів. Мовний аналіз і синтез. Імітаційні методи. Метод розв'язання граматико-орфографічних задач.

Методика вивчення окремих тем з орфографії: вимова і правопис слів з ненаголошеним [e], [u] в коренях; вимова і правопис слів з дзвінками і глухими приголосними звуками; правопис префіксів; правопис слів з апострофом.

Орфографічні вправи: систематичність і послідовність вправ, різновиди вправ. Роль списування у формуванні правописних навичок. Види списування. Прийоми навчання грамотного списування слів, речень, текстів. Види завдань на списування. Значення диктантів у формуванні в учнів навичок правопису. Види навчальних диктантів у формуванні в учнів навичок правопису. Види навчальних диктантів, методика їх підготовки і проведення. Контрольний диктант: методика підготовки учнів і вчителя до диктанту, проведення контрольного диктанту. Норми оцінювання результатів списування, диктанту. Аналіз виконаних робіт, методика опрацювання типових і індивідуальних помилок. Використання орфографічного словника у роботі над помилками.

Вивчення учнівських помилок. Класифікація орфографічних помилок. Причини виникнення помилок, виправлення і запобігання орфографічним помилкам. Індивідуальний підхід до учнів у навчанні орфографії.

Тема 6.4. Мовний режим у школі. Оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови

Вимоги до усного і писемного мовлення учнів; до порядку ведення учнівських зошитів і оформлення письмових робіт з мови; до перевірки письмових робіт.

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови. Об'єкти оцінювання: знання про мову і мовлення, мовні уміння і навички; мовленнєві вміння і навички; орфографічні і пунктуаційні навички; графічні навички письма, техніка письма, оформлення письмових робіт.

Тема 6.5. Позаурочна робота з рідної мови

Завдання і принципи позаурочної роботи. Методи роботи вчителя і учнів. Форми і види позаурочної роботи. Мовні ігри. Гурткова робота. Робота із сім'ями учнів з проблем культури мовлення і культури спілкування.

V. МЕТОДИКА ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ **МЕТОДИКА КЛАСНОГО ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ**

Змістовий модуль 7

Формування читацької компетенції молодших школярів на уроках класного літературного читання

Тема 7.1. Теоретико-методичні основи читання

Виховне, освітньо-пізнавальне і розвивальне значення читання в початкових класах.

Короткий історико-критичний огляд методики читання в початкових класах (пояснювальне читання, виховне, літературно-художнє, творче). Розвиток методики класного і позакласного читання у другій половині ХХ ст., внесок українських методистів і педагогів ХХ ст. у розвиток методики читання. В.О.Сухомлинський про роль читання у розвитку особистості молодшого школяра.

Сучасна система навчання читати і початкова літературна освіта. Напрями процесу навчання читати. Забезпечення літературної освіти і розвитку молодших школярів.

Характеристика змістових ліній Державного освітнього стандарту з читання. Тематично-жанровий, художньо-естетичний, літературознавчий принципи визначення змісту читання. Структура і зміст програми з читання для 2-4 класів.

Роль підручника з читання, його функції. Аналіз структури підручника (навчальний текст; *позатекстові компоненти*: апарат організації засвоєння, ілюстративний матеріал, апарат орієнтування). Психологічні аспекти побудови підручника для початкової школи. Аналіз чинних і паралельних (альтернативних) підручників.

Дидактичні матеріали до підручників з читання, посібники з методики читання і використання їх у навчально-виховному процесі на уроках читання.

Читання як вид комунікативно-пізнавальної діяльності. Зовнішні і внутрішні сторони читання. Різновиди навчального читання (читання вголос і мовчки), їх значення. Особливості читання вголос і мовчки. Форми учнівського читання: індивідуальне, хорове, у парах, ланцюжком, комбіноване; партитурне, читання в особах; вибіркоче та інші.

Способи читання. Класифікація способів читання учнів 1-4 класів (побуквений, складовий (відривний, плавний), слово-складовий, цілими словами і групами слів).

Якості повноцінного читання (правильність, свідомість, виразність, швидкість), їх взаємозумовленість.

Тема 7.2. Формування і розвиток навички читання

Технічна і смислова сторони читання. Спроби формування технічної сторони, яка передбачає оволодіння учнями способами читання: правильністю, виразністю і темпом.

Основні етапи розвитку навичок голосного і мовчазного читання молодших школярів. Умови успішного формування *способів читання*.

Правильність читання. Вимоги до правильного читання. Типові учнівські помилки під час читання, їх причини. *Прийоми вироблення правильності читання*: використання спеціальних тренувальних вправ, які вдосконалюють зорове сприймання (попереднє читання слів із графічними позначками, читання слів, у яких мінімальні одиниці читання надруковані різними шрифтами, читання ланцюжків слів, близьких за графічним виглядом або ланцюжків споріднених слів тощо); розвиток артикуляційного апарату (розучування скоромовок, чистомовок, використання літературних ігор, хорове читання, заучування лічилок, закличок, прислів'їв і приказок, віршів тощо); регуляція дихання (на одному видиху вимовити чотири вірші, лічити на одному видиху якнайдовше: 1, 2, 3, 4 ... тощо).

Прийоми запобігання помилковому читанню: різні форми підготовчої роботи (бесіда, розповідь учителя і пояснення незрозумілих слів із контрольними звуками, попереднє прочитування слів складної будови, попереднє мовчазне читання тексту як підготовка до голосного читання); створення на уроці атмосфери для уважного читання тексту, систематичний контроль учителя за читанням учнів із урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Прийоми виправлення помилок учнів під час читання: постановка запитання, відповідь на яке вимагає перечитування, складання із розрізної азбуки неправильно прочитаного слова, друкування неправильно прочитаного слова учнем на дошці, перечитування уривка мовчки з різними завданнями, читання з дошки, читання з дошки ланцюжків слів, серед яких є помилково прочитане слово.

Швидкість читання. Вплив фізіологічних і психологічних факторів на становлення і розвиток темпу читання в молодших школярів. Умови розвитку оптимального темпу читання учнів 1-4 класів.

Розвиток зорового сприймання під час читання: розширення поля читання, миттєве розпізнання слова під час читання, переглядання тексту, зняття вокалізації. Використання спеціальних вправ для вироблення швидкості читання (групове читання уривків тексту, коли темп задає учитель; читання уривків за певний час, заздалегідь відомий учням; «змагання» на швидкість читання, читання уривків тексту в різних темпах; читання «на час» тощо); використання прийомів швидкочитання («читання з перешкодами», читання «через решітку», «швидко знайди слово» тощо). Критерії вимірювання швидкості читання (вголос, мовчки). Дискусійні питання щодо «динамічного читання» в початкових класах.

Поняття про *виразне читання* (у зіставленні з терміном «художнє читання»). **Напрями роботи** над виразністю: *технічний* (робота над голосом, дикцією диханням, орфоепічною вимовою); *інтонаційний* (робота над компонентами інтонації: мелодикою, інтенсивністю,

темпом, паузою, тембром); *смісловий* (система роботи по осмисленню ідеї твору); *тренувальний* (вправління дітей у виразному прочитанні твору після аналізу).

Умови роботи над виразністю читання: демонстрування зразка виразного читання твору, детальний аналіз художнього твору до виразного читання, робота над мовою твору, опора на відтворювальну уяву учнів, обговорення в класі варіантів прочитання аналізованого твору, створення ситуації, коли в учнів з'являється бажання прочитати твір, щоб передати своє ставлення до зображуваного, викликати певні почуття у слухача, вплинути на його уяву, почуття, розум.

Етапи підготовки до виразного читання: 1) осмислення ідейно-тематичної основи твору, його образів у єдності з художніми засобами; 2) складання партитури читання тексту; 3) вправління у читанні.

Усвідомлення читання. Рівні усвідомлення читання. Види і прийоми роботи, спрямовані на підготовку до сприйняття тексту, усвідомлення форми і змісту твору, формування власного ставлення до прочитаного.

Удосконалення розуміння прочитаного (розуміння слова, речення, цілого тексту), виявлення ступеня сформованості навички розуміння прочитаного. Завдання, типи вправ для роботи над словом, реченням, текстом.

Тема 7.3. Методика роботи над художнім твором у 1-4 класах

Наукові засади аналізу художнього твору (літературознавчі, психологічні, методичні положення).

Основні етапи процесу роботи над художнім твором (*перший етап* – підготовча робота, первинний синтез; *другий етап* – аналіз; *третій етап* – вторинний синтез); їх завдання, зміст роботи.

Методична реалізація змістових ліній. Смісловий і структурний аналіз тексту. Поетапне розуміння тексту молодшими школярами: *I етап* – орієнтування, у фактичному змісті тексту і виявлення емоційного сприйняття прочитаного; *II етап* – читання-аналіз; *III етап* – поглиблений смісловий аналіз тексту, метою якого є досягнення розуміння істотних, зв'язків, відношень, головних ознак тощо (об'єктом такого аналізу можуть бути розвиток дії, сюжету, мотиви поведінки героїв, істотні риси їхнього характеру, мова, композиція твору тощо); *IV етап* – діалогічна взаємодія читача з текстом, узагальнення прочитаного.

Мовленнєвий розвиток учнів на уроках читання. Напрями системи мовленнєвого розвитку молодших школярів: 1) наявність у підручниках орієнтирів, які передбачають виконання учнями завдань на розвиток мовлення; 2) забезпечення мотиваційно-емоційної складової формування у дітей бажання та інтересу до вивчення рідної мови, її збагачення та правильного використання; 3) робота над наголошуванням і вимовою слів; 4) збагачення словника учнів; 5) опрацювання образних засобів художніх творів; 6) пріоритетність розвитку зв'язного мовлення.

Літературний розвиток учнів. Засвоєння літературознавчих понять. Напрями системи літературного розвитку учнів: 1) досягнення жанрової різноманітності кола читання у кожному підручнику з виділенням пріоритетів певних жанрів; 2) достатня частотність у підручниках творів одного автора, що сприяє виявленню взаємозв'язку між автором і темою його творчості; 3) лінійно-концентричний принцип ознайомлення з відомостями про життя і творчість поетів і прозаїків протягом початкового навчання; 4) засвоєння учнями на практичному рівні істотних ознак, які характеризують жанри; 5) ознайомлення з літературними термінами на рівні розпізнавання значення і називання істотних ознак.

Розвиток творчої діяльності учнів на основі прочитаного. Напрями формування у молодших школярів літературних творчих здібностей: 1) визначення у програмах для кожного класу конкретних цілей щодо формування в учнів різних елементів творчого розвитку; 2) відбір текстів, які сприяють цілеспрямованому формуванню творчих здібностей; 3) введення у зміст уроків творчих завдань, які стимулюють розвиток різних елементів літературно-творчих здібностей; 4) прогнозування можливого розвитку подій, змісту твору на основі заголовка, ілюстрації, читання першого і заключного абзаців тексту; 5) інтегрування різних видів мистецтва для створення нових образів, думок на основі

прочитаного; б) мотивація до творчості через таку атмосферу спілкування на уроках, яка заохочує учнів придумувати щось своє, фантазувати; широке застосування ігрових прийомів.

Методи, прийоми роботи, види завдань і вправ.

Перевірка, оцінка знань, умінь і навичок читання.

Тема 7.4. Особливості роботи над творами різних родів і жанрів

Роди літературних жанрів (епос, лірика, драма). **Особливості роботи** над творами різних жанрово-родових форм. Методика роботи над *епічними творами*: оповідання, епічні вірші, казки, байки, легенди, міфи, повісті, повісті-казки.

Методика роботи над *ліричними творами*: пейзажна лірика, сюжетна лірика, вірші-роздуми. Методика заучування творів напам'ять. Значення і завдання вивчення творів напам'ять. Підготовка тексту для заучування. Індивідуальна робота з учнями в процесі вивчення твору напам'ять.

Методика роботи над *драматичними творами* в початкових класах: дитячі п'єси, драматичні казки.

Робота над творами малих фольклорних жанрів: чистомовки, скоромовки, лічилки, мирилки, загадки, прислів'я, жарти, веселинки, потішки тощо. Специфіка опрацювання науково-популярних творів.

Етапи роботи над творами різних жанрів на уроках читання:

- 1) мотиваційна і змістова підготовка до сприймання нового твору;
- 2) первинне ознайомлення учнів з текстом твору і первинний аналіз;
- 3) аналітичне читання (смісловий, структурний і художній аналіз тексту), що має практичну спрямованість і здійснюється на основі багаторазового перечитування тексту;
- 4) висновок-узагальнення з прочитаного;
- 5) удосконалення якостей читацької навички;
- 6) виконання творчих завдань.

Змістовий модуль 8

Панорама уроків класного літературного читання.

Формування читацької компетенції молодших школярів на уроках позакласного літературного читання

Тема 8.1. Уроки класного літературного читання

Цілі уроків класного літературного читання (навчальні, виховні, розвивальні). Зміст, структура, методичні засоби уроків літературного читання. Мотиваційне забезпечення уроків літературного читання.

Типологія уроків класного літературного читання. Багатоваріантність побудови уроків літературного читання: уроки вивчення творів одного жанру; уроки-сходинки до монографічного вивчення творчості письменника: уроки-інсценізації (або уроки з елементами інсценізації); уроки з ігровим сюжетом; уроки-мандрівки, уроки-подорожі; уроки-роздуми; уроки-діалоги; уроки розвитку літературних творчих здібностей учнів; інтегровані уроки та уроки з блочною інтеграцією змісту різних предметів; узагальнюючі уроки.

Робота з ілюстраціями та аудіовізуальними засобами.

Підготовка вчителя до уроку читання.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з читання.

МЕТОДИКА ПОЗАКЛАСНОГО ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Тема 8.2. Теоретичні засади методики позакласного літературного читання

Позакласне читання – складова курсу «Читання». Мета і завдання позакласного читання. Роль і значення позакласного читання в підготовці школярів-читачів. Зв'язок позакласного читання з класним читанням.

Аналіз структурних компонентів програми: робота над дитячою книжкою. Позакласне читання. Характеристика навчального матеріалу для занять з дитячою книжкою і уроків позакласного читання: властивості книги; типи і різновиди дитячих книг; основні вимоги до вибору дитячих книг.

Поняття про самостійне і несамостійне дитяче читання. Молодший школяр як читач (його вікові особливості, інтереси, можливості). Читацька самостійність як якість особистості. Тип правильної читацької діяльності. Основний метод формування учнів-читачів. Роль дорослого у формуванні дитини-читача.

Тема 8.3. Формування читацької самостійності молодших школярів

Етапи навчання учнів-читачів: підготовчий (1 клас), початковий (2 клас), основний (3,4 класи). Особливості кожного етапу (завдання, методика роботи та організація навчальної діяльності учнів, вимоги до навчального матеріалу, види бібліотечно-бібліографічної допомоги, організація читацького куточка тощо).

Типи основних структур занять і уроків, методика їх проведення. Підготовка вчителя до уроків позакласного читання.

Індивідуальний підхід до формування читацької самостійності школярів. Оцінювання читацьких умінь учнів.

VI. МЕТОДИКА РОЗВИТКУ УСНОГО ТА ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

Змістовий модуль 9

Теоретичні аспекти проблеми розвитку мовлення в учнів початкових класів. Аудіювання і говоріння (діалог) – види усного мовлення

Тема 9.1. Наукові основи методики розвитку мовлення молодших школярів

Поняття про мовлення. Періоди мовленнєвого розвитку людини. Фактори розвитку мовлення.

Види мовлення. Внутрішнє і зовнішнє мовлення. Усне (аудіювання і говоріння) і писемне (читання і письмо) мовлення. Діалог і монолог.

Мовлення і мислення, їх взаємозв'язок. Висловлювання. Процес породження зв'язного висловлювання (чотири фази).

Текст як лінгвістичне поняття. Характерні ознаки тексту. Структура (будова) тексту. Засоби міжфразового зв'язку. Типи текстів.

Стилі мовлення і методика їх формування. Критерії культури мовлення і спілкування. Поняття про мовний етикет.

Структура і зміст програми з розвитку мовлення учнів. Аналіз програми з розвитку мовлення учнів початкових класів. Аналіз діючих підручників «Українська мова та читання» щодо вимог програми з мовленнєвого розвитку учнів та його реалізації в освітньому процесі. Методи розвитку мовлення учнів. З історії методів розвитку учнів у початковій школі. Імітаційні методи. Комунікативні методи, їх вимоги. Метод конструювання. Прийоми, типи завдань.

Тема 9.2. Рівні роботи з розвитку мовлення: вимовний, лексичний, граматичний, текстовий.

Робота з розвитку мовлення учнів на вимовному рівні

Розвиток дихання. Значення дихання для процесу мовлення (читання), необхідність його розвитку. Дихання фізіологічне і мовленнєве. Завдання розвитку мовленнєвого дихання. Вправи на вироблення умінь керувати роботою дихального апарату. Вправи на кероване дихання в процесі мовлення.

Розвиток дикції. Причини неточної роботи артикуляційного апарату. Напрями роботи з розвитку дикції: 1) проведення артикуляційної гімнастики; 2) організація вправ для відпрацювання артикуляції голосних і приголосних звуків.

Розвиток орфоепічних умінь. Причини порушення норм літературної вимови. Завдання вчителя початкових класів з розвитку в учнів орфоепічних норм. Спеціальні вправи на вимову.

Розвиток голосу. Необхідність застосування вправ на розвиток голосу. Дотримання правил гігієни голосу. Вправи на розвиток голосу: зміну голосу (підвищення, пониження), сили звучання, на розуміння і відтворення монотонності, на пришвидшення і сповільнення вимови, на розширення діапазону (об'єму голосу). Формування в учнів поняття про голос, його характеристику, основних голосових умінь. Формування в учнів культури користування голосом у різних ситуаціях.

Розвиток виразності мовлення. Формування в учнів початкових класів уявлень про основні засоби логічної та емоційної виразності. Формування умінь користуватися такими мовними засобами, як: *пауза, логічний наголос, мелодика, темп*, а також позамовними засобами (*поза, жест, міміка*). Умови забезпечення ефективності роботи над виразністю. Методи і прийоми роботи.

Лексичний рівень роботи з розвитку мовлення

Лексикологія як лінгводидактична основа методики словникової роботи. Значення і завдання роботи над збагаченням, уточненням і активізацією словникового запасу, усунення нелітературних слів, лексичних елементів інших мов, сусідніх з українською. Джерела поповнення словника молодших школярів. Основні напрями роботи з уточнення, збагачення словника учнів.

Словниково-логічні, лексико-граматичні вправи. Види вправ, методика організації їх проведення.

Активізація словника. Методика організації та проведення занять, спрямованих на активізацію словника учнів. Форми активізації словника: утворення словосполучень; утворення речень; переказ прочитаного з використанням важливої лексики, найуживаніших доступних молодшим школярам фразеологічних одиниць; побудова зв'язних висловлювань різних типів з використанням опорних слів.

Виправлення і запобігання лексичним помилкам у мовленні школярів.

Методика роботи над словосполученням і реченням

Словосполучення і розвиток мовлення. Розвиток чуття мови, удосконалення культури мовлення на основі усвідомлення сполучуваності слів у мовленні. Розвиток умінь виділяти словосполучення у реченні; постановка запитань від головного слова до залежного. Поєднання граматико-орфографічної роботи з розвитком мовлення учнів у процесі роботи над словосполученням.

Види мовленнєвих вправ зі словосполученням (на розвиток умінь виділяти, будувати, використовувати словосполучення), методика їх проведення. Виправлення і запобігання помилкам у побудові словосполучень.

Речення як мовленнєва одиниця. Завдання роботи над реченням. Удосконалення мовлення учнів на основі граматичних знань про речення. Розвиток умінь правильно будувати різноманітні речення залежно від ситуації спілкування, мети висловлювання. Практичне ознайомлення учнів з використанням різних форм звертання, лексики, за допомогою якої виражають прохання, вдячність, вибачення, застереження тощо. Робота над реченням як окремим етапом підготовки до побудови діалогу. Вправи на побудову діалогів.

Тренування учнів у побудові речень з однорідними членами, у побудові і вживанні в мовленні складних речень зі сполучниками.

Формування в учнів умінь ставити запитання за змістом опрацьованого тексту.

Робота над реченням у процесі побудови зв'язного висловлювання та в ході його удосконалення, доопрацювання.

Види вправ з реченнями. Класифікація вправ: 1) залежно від переваги аналізу чи синтезу (аналітичні, синтетичні); 2) залежно від ступеня самостійності і пізнавальної активності учнів (вправи за зразком, конструктивні, творчі). Методика їх проведення.

Типові помилки у побудові речень. Шляхи виправлення і запобігання помилкам у побудові речень.

Робота з розвитку мовлення на текстовому рівні

Завдання і зміст роботи з розвитку монологічного мовлення. Формування в учнів уявлень про монологічне мовлення.

Види шкільних текстових вправ: переказ, виступ, розповідь, відгук, твір тощо. Класифікація вправ.

Характерні ознаки системи розвитку мовлення.

Конкретні вміння учнів у побудові зв'язних висловлювань: уміння, пов'язані з темою; уміння підпорядкувати висловлювання певній ідеї; вміння збирати, систематизувати матеріал; розташовувати матеріал, дотримуючись складеного плану; уміння використовувати мовні засоби; уміння будувати (творити) текст, удосконалювати його.

Тема 9.3. Формування в учнів початкових класів аудіативних умінь і навичок на уроках української мови

Поняття аудіювання в реальній комунікації. Значення аудіювання як виду мовленнєвої діяльності. Програмні вимоги до формування в учнів початкових класів аудіативних умінь. Методика організації процесу аудіювання тексту на уроці. Вправи для розвитку аудіативних умінь і навичок для учнів початкових класів.

Компетентнісний підхід до перевірки усних видів мовленнєвої діяльності молодших школярів. Критерії оцінювання аудіативних умінь молодших школярів.

Тема 9.4. Робота з розвитку діалогічного мовлення молодших школярів на уроках української мови

Мовленнєва діяльність як основа розвитку особистості. Особливості діалогу як форми усного мовлення. Програмні вимоги до формування в учнів початкових класів діалогічного мовлення.

Особливості методики навчання діалогічного мовлення на уроці української мови. Підготовчі вправи для розвитку діалогічного мовлення. Формування мовленнєвого етикету під час роботи над діалогічним висловлюванням.

Критерії оцінювання рівня сформованості діалогічного мовлення в учнів початкових класів.

Змістовий модуль 10

Формування монологічного мовлення в учнів початкових класів на уроках української мови

Тема 10.1. Перекази

Значення і завдання переказів, вимоги до усних і письмових переказів. Класифікація переказів (за дидактичною метою, за типом мовлення, за сприйняттям вихідного тексту, за докладністю передачі змісту, за способом виконання, за ступенем знайомства з вихідним текстом, за місцем виконання). Прийоми підготовки до усного і письмового переказу. Робота над планом тексту для переказування. Методика проведення детального, вибіркового, стислого переказів. Специфіка творчих переказів. Шляхи підвищення самостійності і творчої активності учнів у роботі над переказами текстів різних типів.

Методика роботи над виправленням помилок.

Критерії і норми оцінювання учнівських переказів.

Тема 10.2. Твори

Місце творів у системі розвитку мовлення. Програмні вимоги до усних і письмових зв'язних висловлювань. Види усних і письмових творів (класифікація за джерелом добору матеріалу, за стилем мовлення, за ступенем участі учнів у складанні тексту, за метою висловлювання, за типом висловлювання, за обсягом, за місцем виконання, за способом виконання).

Основні етапи роботи над учнівським твором. Робота над планом твору. Добір заголовка. Аналіз і вдосконалення учнівських творів. Специфіка підготовки і проведення окремих видів творів (за уявою; на основі досвіду і спостережень учнів; на основі опосередкованого досвіду; на основі використання матеріалів різних джерел).

Мовленнєві помилки учнів. Типи помилок, причини мовленнєвих помилок. Методика роботи над морфологічними, синтаксичними, стилістичними помилками. Немовні помилки (логічні, композиційні). Прийоми запобігання помилкам у творах учнів. Методика роботи над виправленням помилок.

Критерії і норми оцінювання учнівських творів.

IV. Засоби діагностики успішності навчання

Оцінювання навчальних досягнень майбутніх учителів здійснюється за модульно-рейтинговою системою.

Види семестрового контролю: 1) поточний – контроль під час практичних занять; 2) періодичний (захист реферату, конспекту уроку тощо); 3) модульний – модульні контрольні роботи, тести; 4) тематичний (тести); 5) контроль самостійної та індивідуальної роботи.

Семестровий контроль проходить у таких формах: індивідуальне та фронтальне опитування, вирішення тестових завдань, проведення ділових ситуацій за складеними конспектами (фрагментами) уроків української мови та літературного читання у початковій школі, опрацювання додаткових джерел інформації, обговорення публікацій педагогічних журналів і газет з проблем методики навчання української мови і літературного читання у 1-4 класах, презентація передового педагогічного досвіду вчителів-класоводів, захист реферату, рецензування навчально-методичних посібників, здійснення аналізів відвіданих уроків навчання грамоти у 1 класі та української мови і літературного читання у 2-4 класах, добір ігрового матеріалу для таких уроків, оцінювання виготовленої наочності до уроків навчання грамоти у 1 класі та української мови і літературного читання у 2-4 класах.

Система рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переводу до національної (чотирибальної) та європейської (ECTS) шкали представлені в таблицях нижче. Для обліку й реєстрації показників навчальних досягнень використовується рейтингова відомість успішності студентів.

Підсумкові бали (100 балів) виставляються за рейтингом на останньому занятті у III-IV семестрах. Оцінка за семестр виставляється з урахуванням рейтингових балів, отриманих за кожен модуль, як середнє арифметичне. До іспитів допускаються студенти, що прослухали лекційні курси, виконали практичні та індивідуальні завдання, а також запропоновані види самостійної роботи.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Екзамен (V семестр): 60 балів – поточна успішність, 40 балів – екзамен.

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні

1. Амонашвілі Ш. О. та ін. Маніфест гуманної педагогіки. – Хмельницький: Всеукраїнська культурно-освітня асоціація Гуманної Педагогіки, 2011. – 64 с.

2. Андрущенко В. П. Світанок Європи: Проблема формування нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття / Віктор Андрущенко. – 3-тє вид. – К.: Знання України, 2015. – 1099 с. – Бібліогр.: С. 799-974.

3. Бабич Н. Д. Лінгво-психологічні основи навчання і вивчення мови. – Чернівці: Рута, 2000. – 175 с.

4. Бадер В. І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів. – К.: АПН, 2000. – 316 с.

5. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2004. – 342 с.

6. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навч. дітей рідної мови в дошкільних навч. закл. : підручник для студ. вищ. навч. закл. / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш ; [за ред. А. М. Богуш]. – 2-ге вид., доповн. – К. : Слово, 2011. – 704 с. – Лист МОНУ № 1/11-1535 від 13.04.2004р.
7. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: монографія. – К.: Видавничий дім "Слово", 2010. – 374 с.
8. Бондар В. І. Дидактика: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів: рекомендовано МОН України. – К., Либідь, 2005. – 262 с.
9. Бондар В. І. Теорія і технологія управління процесом навчання в школі. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2000. – 192 с.
10. Бондар В. І. Філософія стандартизації змісту професійної освіти вчителя початкової школи в умовах двоциклової підготовки у ВНЗ // Початкова школа. – 2012. – № 12. – С. 2- 4.
11. Васильківська Н. А. Тестові завдання з методики викладання української мови: навч. посібник. – Тернопіль: ТНПУ, 2006. – 60 с.
12. Вашуленко М. С. Українська мова. Буквар : підручн. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. / М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2018. – 122 с. : іл.
13. Вашуленко М. С. Українська мова. Буквар : підручн. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. / М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2018. – 122 с. : іл.
14. Вашуленко М. С. Українська мова та читання : підруч. для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик. – К. : : Видавничий дім «Освіта», 2019. – 144 с. : іл.
15. Вашуленко М. С. Українська мова та читання : підруч. для 3 класу закладів загальної середньої освіти. (у 2-х частинах). Ч. 1. / М. С. Вашуленко, Н. А. Васильківська, С. Г. Дубовик. – К. : : Видавничий дім «Освіта», 2020. – 160 с. : іл.
16. Вашуленко М. С. Українська мова та читання : підруч. для 4 класу закладів загальної середньої освіти. (у 2-х частинах). Ч. 1. / М. С. Вашуленко, Н. А. Васильківська, С. Г. Дубовик. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2021. – 168 с. : іл.
17. Вашуленко О. В. Зошит для письма і розвитку мовлення (у 4-х частинах) : навч. посіб. для 1 кл. ЗЗСО / О. В. Вашуленко, О. Ю. Прищепа. – К.: Видавничий дім "Освіта", 2018.
18. Вашуленко М. С. Уроки навчання грамоти за Букварем: метод. посіб. / М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2019. – 256 с. – (Учителю початкових класів).
19. Вашуленко М. С. Навчання української мови в 2 класі: метод. посіб. / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик. -- К. : Видавничий дім «Освіта», 2019. – 264 с. – (Учителю початкових класів).
20. Вашуленко М. С. Навчання української мови в 3 класі / М. С. Вашуленко, Н. А. Васильківська, С. Г. Дубовик. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. – 160 с.
21. Вашуленко М. С. Навчання української мови в 4 класі : метод. посіб. / М. С. Вашуленко, Н. А. Васильківська, С. Г. Дубовик. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2021. – 160 с.
22. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: навч.-метод. посібник / М. С. Вашуленко. – К.: Освіта, 2006. – 268 с.
23. Вашуленко О. В. Емоційно-ціннісна складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра // Початкова школа. – 2013. – № 1. – С. 13-17.
24. Вашуленко О. В. Мовленнєва складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра // Початкова школа. – 2011. – № 12. – С. 16-21.
25. Грибіниченко Т. О. та ін. Збірник диктантів з української мови для початкових класів / Т. О. Грибіниченко, Г. О. Козачук, Т. О. Черноус. – К.: Либідь, 2000. – 267 с.
26. Гудзик І. П. Аудіювання українською мовою: Посібник. – К.: Педагогічна думка, 2003. – 144 с.
27. Гудзик І. П. Розвиток комунікативної компетенції на уроках читання // Початкова школа. – 2004. – № 11 – С.25-29.

28. Державний стандарт початкової освіти. Затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21.02.2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-П>
29. Дичківська І. М. Марія Монтессорі: теорія і технологія. – К.: Видавничий дім "Слово", 2009. – 304 с.
30. Заїка А. М., Тарнавська С. С. Мовна скарбничка. Вчимо словникові слова. – К.: "Видавництво Глорія", 2015. – 64 с.
31. Зміст, дидактичні структури та методичне забезпечення уроків у початкових класах (психологічні та педагогічні аспекти): навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету, керівництво до педагогічної практики / Коваль Г. П., Павелків Г. В., Деркач Н. І. та ін. – Рівне, 2003.
32. Кальчук М. І., Чабайовська М. І. Українська мова: Прописи (в чотирьох частинах). 1 клас. 1 частина / М. І. Кальчук, М. І. Чабайовська // навчальний посібник. – Суми: ТОВ НВП "Росток" А. В. Т.", 2018. – 56 с.
33. Кальчук М. І., Чабайовська М. І. Українська мова: Прописи (в чотирьох частинах). 1 клас. 2 частина / М. І. Кальчук, М. І. Чабайовська // навчальний посібник. – Суми: ТОВ НВП "Росток" А. В. Т.", 2018. – 76 с.
34. Кальчук М. І., Чабайовська М. І. Українська мова: Прописи (в чотирьох частинах). 1 клас. 3 частина / М. І. Кальчук, М. І. Чабайовська // навчальний посібник. – Суми: ТОВ НВП "Росток" А. В. Т.", 2019. – 88 с.
35. Кальчук М. І., Чабайовська М. І. Українська мова: Прописи (в чотирьох частинах). 1 клас. 4 частина / М. І. Кальчук, М. І. Чабайовська // навчальний посібник. – Суми: ТОВ НВП "Росток" А. В. Т.", 2019. – 76 с.
36. Каніщенко А. П. Вчимо дітей писати твори. Навч.-метод. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009.
37. Каніщенко А. П. Навчаємо дітей образного зв'язного мовлення. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2012.
38. Каніщенко А. П. Опорні групи лексики для розвитку зв'язного мовлення. Дидактичний матеріал. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008.
39. Каніщенко А. П. Робота над текстом у початкових класах: навч.-метод. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009.
40. Каніщенко А. П. Розвиток зв'язного мовлення, фонетичного слуху та активного словника першокласників. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009.
41. Каніщенко А. П. Уроки розвитку зв'язного мовлення у початковій школі. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009.
42. Каніщенко А. П., Дорош Г. О. Вивчення прислівника у початкових та середніх класах: навч. метод. посібник. – К.: Промінь, 2010.
43. Каніщенко А. П., Семеренко Г. В., Ткачук Г. О. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів у роботі над іменником: навч.-метод. посібник. – К.: Промінь, 2010.
44. Каніщенко А. П., Ткачук Г. О. Збагачення активного словника учнів 2-4 класів у роботі над прикметником: навч.-метод. посібник. – К.: Промінь, 2010.
45. Каніщенко А. П., Ткачук Г. О. та ін. Інтегрований курс. Українська мова з методикою навчання в початкових класах: підручник. – К.: Промінь, 2008.
46. Каніщенко А. П., Ткачук Г. О., Дорош Г. О. Казковий водограй. Читанка для першокласників. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009.
47. Каніщенко А. П., Ткачук Г. О., Дорош Г. О. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів у роботі над вивченням дієслова: навч.-метод. посібник. – К.: Промінь, 2010.
48. Каніщенко А. П., Чабайовська М. І. Українська мова: абетка в асоціативних куцах та сенканах: інтегрований посібник для учнів початкових класів / А. П. Каніщенко, М. І. Чабайовська. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2017. – 176 с.
49. Каніщенко А. П., Чабайовська М. І. Методика роботи над словом / А. П. Каніщенко, М. І. Чабайовська // навчально-методичний посібник, рекомендований до друку з грифом „Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах” (лист № 1.4/18

- Г– 305 ПТЗО Міністерства освіти і науки України від 14 червня 2010 року). – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. – 2011. – 128 с.
50. Карнаух П. Цікавинки на уроках навчання грамоти. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. – 58 с.
51. Коваль Г. П. Урок читання у початкових класах. Спецкурс з методики викладання української мови. Навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003.
52. Коваль Г. П., Деркач Н. І. та ін. Методика викладання української мови: наук.-метод. посібник. – Рівне, 2002. – 113 с.
53. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті: підручник для магістрантів та студентів педфакультетів. – К.: Інформаційно-аналітична агенція „Наш час”, 2006.
54. Кодлюк Я. П., Одинцова Г. С. Сто двадцять розповідей про письменників: довідник для вчителя початкових класів. – К.: Наш час, 2006.
55. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya>.
56. Коробко С. Л., Коробко О. І. Робота психолога з молодшими школярами: методичний посібник / С. Л. Коробко, О. І. Коробко. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 416 с.
57. Манько М. Підготовка ліворуких дітей до оволодіння графічною навичкою письма // Початкова школа. – 2004. – №1. – С. 21-24.
58. Матвієнко О. В. Актуальні проблеми навчання та виховання учнів молодшого шкільного віку / О. В. Матвієнко. – Івано-Франківськ: НАІР, 2016. – 216 с.
59. Матвієнко О. В. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної взаємодії: монографія / Олена Валеріївна Матвієнко; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 384 с.
60. Мартиненко В. Оновлення змісту літературного читання у контексті компетентнісного підходу // Початкова школа. – 2012. – №10. – С. 20-25.
61. Мельничайко О. І. Рідна мова. Творчі роботи на основі неповного тексту. 4-6 класи. Посібник для вчителя і учня. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000.
62. Мельничайко О. І. Українська мова. Вивчення елементів синтаксису в початкових класах: Методичний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006.
63. Методика викладання української мови: програма навчального курсу (за вимогами кредитно-модульної системи). – Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2008. – 48 с. : рекомендована МОН України (лист 1.4 / 18-Г-1888 від 06.11.07).
64. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. М. І. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2000. – 264 с.
65. Методика навчання української мови: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2010. – 364 с.
66. Митник О. Я. Розвиток професійної компетентності сучасного вчителя: реалії і перспективи / О. Я. Митник // Початкова школа. – 2009. – № 11. – С.35-37.
67. Мовчун А., Харсіка Л. Найкраще (позакласне читання для учнів 2,3 класів). – К.: АВДІ, 2009; АВДІ, 2011.
68. Навчання письма в сучасній початковій школі: навч. посібник / авт. кол.: Боднар Н. М., Прищепа О. Ю., Трунова В. А., Цєпова І. В., Чабайовська М. І. // за ред. В. А. Трункової. – Х.: В-во "Ранок", 2017. – 464 с. (С. 52-83; 3,13 др. арк.), схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах: лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України від 18. 07. 2014 р. № 14.1 / 12 - Г- 1224.
69. Наумчук М. М. Сучасний урок української мови в початковій школі. (Методика і технологія навчання). – Тернопіль: Астон, 2005. – 352 с.
70. Наумчук М. М., Лушпинська Л. П. Словник-довідник основних термінів і понять з методики української мови. – Тернопіль: Астон, 2003.
71. Нова українська школа: poradnik для вчителя / за заг. ред. Бібик Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

- 72.НУШ: Типова освітня програма для ЗЗСО, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко (01.03.2018). – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/>
- 73.НУШ: Типова освітня програма для ЗЗСО, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко (01.03.2018). – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60408/>
74. Одинцова Г. С., Кодлюк Я. П. Цікаве мовознавство для молодших школярів: посібник для вчителя початкових класів. – К.: Наш час, 2006.
75. Олійник Г.А. Формування навичок виразного читання в 1 класі. – Тернопіль: Астон, 2001.
76. Омельченко Н. М., Чабайовська М.І. Самостійні та контрольні роботи з української мови для третього класу: варіант 1 / Н. М. Омельченко, М. І. Чабайовська. – С.: ТОВ НВП "Росток А. В. Т.", 2020. – 60 с.; варіант 2. – 60 с.
77. Омельченко Н. М., Чабайовська М.І. Самостійні та контрольні роботи з української мови для четвертого класу: варіант 1 / Н.М.Омельченко, М. І. Чабайовська. – С.: ТОВ НВП "Росток А. В. Т.", 2020. – 60 с.; варіант 2. – 60 с.
78. «Основні технічні характеристики форм рукописних букв українського та російського алфавітів для використання в загальноосвітніх навчальних закладах України», затверджено рішенням колегії МОН України (протокол № 8/2-29 від 18.07.2003 р.) // Початкова школа. – 2004. – № 1. – С. 12-15.
79. Палихата Е. Я. Методика навчання українського діалогічного мовлення учнів основної школи. – Тернопіль: ТДПУ, 2002.
80. Педагогічні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навч.-метод. посібник / за наук. ред. Чабайовської М. І. – Тернопіль: Мальва-ОСО, 2014. – 188 с.
81. Пентиліук М. Уроки розвитку зв'язного мовлення чи комунікативних умінь і навичок? / М. Пентиліук // Дивослово. – 2010. – № 3. – С. 2-5.
82. Положенцева О. Комп'ютерна підтримка уроків у початковій школі // Початкова школа. – 2011. – №10. – С.30-33.
83. Пономарьова К. І. Компетентнісний підхід у навчанні грамоти першокласників // Початкова школа. – 2012. – № 9. – С.35-40.
84. Пономарьова К. І. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів української мови // Початкова школа. – 2010. – № 12. – С.49-52.
85. Пономарьова К. І. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів. Уроки розвитку мовлення в 1-4 класах. – К.: КІМО, 2006.
86. Потапова Т. А. Практикум з виразного читання / Т. А. Попова, Н. М. Зорька. – Вінниця: Вид-во Вінницького педуніверситету, 2003.
87. Прищепа О.Ю. Навчання письма в 1 кл.: посібник для вчителя / О. Ю. Прищепа. – К.: Видавничий дім "Освіта", 2012. – 192 с.
88. Прищепа О. Ю. Навчання письма в 1 класі.: посіб. для вчителя. – К: Освіта, 2004. – 61 с.
89. Про розроблення єдиних зразків каліграфічного письма цифр, українських і російських букв та їх з'єднань // Початкова школа. – 2004. – № 1. – С.12-14.
90. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручн. – К.: Грамота, 2012. – 504 с.
91. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах. – К. : Освіта, 2007. – 332 с.
92. Савченко О. Я. Українська мова та читання : підруч. для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2 / О. Я. Савченко. – К. : УОВЦ «Оріон», 2019. – 144 с. : іл.
93. Савченко О. Я. Українська мова та читання : підруч. для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2 / О. Я. Савченко. – К. : УОВЦ «Оріон», 2020. – 160 с. : іл.
94. Савченко О. Я. Українська мова та читання : підруч. для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. / О. Я. Савченко, І. В. Красуцька. – К. : УОВЦ «Оріон», 2021. – 160 с. : іл.
95. Савченко О. Я. Читання. Навчання і виховання учнів 2 класу. – К.: Початкова школа, 2003.

96. Савченко О. Я. Читання. Навчання і виховання учнів 3 класу / О. Я. Савченко, А. І. Мовчун. – К.: Початкова школа, 2004.
97. Савченко О. Я. Читання. Навчання і виховання учнів 4 класу. – К.: Початкова школа, 2005.
98. Сидоренко Н. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках читання (Зклас) // Початкова школа. – 2012. – №11. – С. 19-22.
99. Український правопис / Національна академія наук України. – К.: НВП «Видавництво "Наукова думка" НАН України», 2020. – 392 с.
100. Хорошковська О. Н. Формування умінь мовленнєвої діяльності (аудіювання й говоріння) в учнів початкових класів на уроках української мови як державної // Початкова школа. – 2012. – №11. – С. 12 – 16.
101. Цєпова І. В. Навчаємо письма ліворуких дітей. – Х.: Вид-во "Ранок", 2009. – 128 с.
102. Чабайовська М. І. З історії книгодрукування / М. І. Чабайовська // Початкова школа. – 2017. – № 11. – С. 4-7.
103. Чабайовська М. І. Єдині зразки каліграфічного письма букв українського алфавіту та цифр / М. І. Чабайовська // навч. посібник: вид. 2-е, доповн. і переробл., гриф „Схвалено Міністерством освіти і науки України” (лист №14.1/12-Г-194 від 01.04.2015 р.). – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2018. – 116 с.
104. 123. Чабайовська М. І. Зошит з каліграфії / М. І. Чабайовська // навч. посібник: частина І: вид. 2-е, доповн. і переробл., гриф „Схвалено Міністерством освіти і науки України” (лист № 1.4/18 – Г– 329 ІТЗО МОН України від 15 липня 2009 року). – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2018. – 56 с.
105. 124. Чабайовська М. І. Зошит з каліграфії / М. І. Чабайовська // навч. посібник: частина ІІ: вид. 2-е, доповн. і переробл., гриф „Схвалено Міністерством освіти і науки України” (лист № 1.4/18 – Г– 329 ІТЗО МОН України від 15 липня 2009 року). – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2018. – 88 с.
106. Чабайовська М. І. Зошит з каліграфії для лівшів / М. І. Чабайовська // навч. посібник, виданий з грифом „Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах” (лист № 1.4/18 – Г– 304 ІТЗО Міністерства освіти і науки України від 14 червня 2010 року): Частина І. – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2011. – 56 с.
107. Чабайовська М. І. Зошит з каліграфії для лівшів / М. І. Чабайовська // навч. посібник, виданий з грифом „Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах” (лист № 1.4/18 – Г– 304 ІТЗО Міністерства освіти і науки України від 14 червня 2010 року): Частина ІІ. – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2011. – 88с.
108. Чабайовська М. І. Каліграфія з методикою навчання в початковій школі // навчальна програма. – Початкова освіта: освітньо-професійний комплекс: галузь знань 0101 – педагогічна освіта, напрям підготовки 010102 – початкова освіта, освітньо-кваліфікаційний рівень – 6.010102 "Бакалавр педагогічної освіти": посібник / за ред. доктора педагогічних наук, професора В. І. Бондаря. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 112-120.
109. Чабайовська М. І. Компетентісно орієнтований підхід до формування навичок каліграфічного письма / М.І.Чабайовська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. Вип. 13: Збірник наукових праць. – К.: Вид.-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – С. 208-213.
110. Чабайовська М. І. Мовний аналіз / М. І. Чабайовська // навч. посібник, виданий з грифом „Схвалено 14 червня 2010 року (протокол №7 від 03. 06. 2010 р.). – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2013. – 124 с.
111. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Українська мова та читання : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). (Частина 1). – Тернопіль : Астон, 2020. – 160 с. : іл. : рекомендовано МОН України (наказ МОН України від 21.02.2020 № 271).
112. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Українська мова та читання : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). (Частина 2). –

Тернопіль : Астон, 2020. – 160 с. : іл. : рекомендовано МОН України (наказ МОН України від 21.02.2020 № 271).

113. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Кожушко С. М. Українська мова та читання : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). (Частина 1). – Тернопіль : Астон, 2021. – 160 с. : іл. : рекомендовано Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 16. 01. 2021 № 53).

114. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Кожушко С. М. Українська мова та читання : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). (Частина 2). – Тернопіль : Астон, 2021. – 160 с. : іл. : рекомендовано Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 16. 01. 2021 № 53).

115. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Українська мова та читання. Робочий зошит для 3 класу закладів загальної середньої освіти. Частина 1 / М. І. Чабайовська, Н. М. Омельченко, В. В. Синільник. – Тернопіль : Астон, 2020. – 68 с. : іл. Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України (лист ІМЗО від 25. 05. 2020 № 22.1/12-Г-304).

116. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Українська мова та читання. Робочий зошит для 3 класу закладів загальної середньої освіти. Частина 2 / М. І. Чабайовська, Н. М. Омельченко, В. В. Синільник. – Тернопіль : Астон, 2020. – 68 с. : іл. Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України (лист ІМЗО від 25. 05. 2020 № 22.1/12-Г-304).

117. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М. Українська мова та читання. Зошит для діагностичних робіт. 3 клас : навч. посібн. для учнів / М. І. Чабайовська, Н. М. Омельченко. – Тернопіль: Астон, 2020. – 36 с. Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України (лист ІМЗО від 18. 06. 2020 № 22.1/12-Г-370).

118. Чабайовська М. І., Шароварко С. М. Українська мова та читання. Зошит з розвитку мовлення для 3 класу закладів загальної середньої освіти / М. І. Чабайовська, С. М. Шароварко. – Тернопіль : Астон, 2020. – 64 с. : іл. Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України (лист ІМЗО від 18. 06. 2020 № 22.1/12-Г-369).

119. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Кожушко С. М. Українська мова та читання. Робочий зошит для 4 класу закладів загальної середньої освіти. Частина 1 / М. І. Чабайовська, Н. М. Омельченко, С. М. Кожушко. – Тернопіль : Астон, 2021. – 68 с. : іл. Схвалено для використання в освітньому процесі [рішення експертної комісії з педагогіки та методики початкової освіти від 4 червня 2021 року (протокол № 4)], № 2.0116-2021 у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам.

120. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Кожушко С. М. Українська мова та читання. Робочий зошит для 4 класу закладів загальної середньої освіти. Частина 2 / М. І. Чабайовська, Н. М. Омельченко, С. М. Кожушко. – Тернопіль : Астон, 2021. – 68 с. : іл. Схвалено для використання в освітньому процесі [рішення експертної комісії з педагогіки та методики початкової освіти від 4 червня 2021 року (протокол № 4)], № 2.0116-2021 у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам.

121. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М. Українська мова та читання. Зошит для діагностичних робіт. 4 клас : навч. посібн. для учнів / М. І. Чабайовська, Н. М. Омельченко. – Тернопіль: Астон, 2021. – 36 с. Схвалено для використання в освітньому процесі [рішення експертної комісії з педагогіки та методики початкової освіти від 4 червня 2021 року (протокол № 4)], № 2.0115-2021 у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам.

122. Чабайовська М. І., Кожушко С. М. Українська мова та читання. Зошит з розвитку мовлення для 4 класу закладів загальної середньої освіти / М. І. Чабайовська, С. М. Кожушко. – Тернопіль : Астон, 2021. – 68 с. : іл. Схвалено для використання в освітньому процесі [рішення експертної комісії з педагогіки та методики початкової освіти від 4 червня

2021 року (протокол № 4)], № 2.0116-2021 у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам.

123. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Українська мова "Я навчаюся писати". Зошит для письма і розвитку мовлення. 1 клас (у 2-х частинах. – Частина перша / М. Чабайовська, Н. Омельченко, В. Синільник: схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (лист ДНУ "ІМЗО" від 27. 06. 2019 № 22.1/12-Г- 488). – К. : Грамота, 2019. – 64 с.

124. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Українська мова "Я навчаюся писати". Зошит для письма і розвитку мовлення. 1 клас (у 2-х частинах. – Частина друга / М. Чабайовська, Н. Омельченко, В. Синільник: схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (лист ДНУ "ІМЗО" від 27. 06. 2019 № 22.1/12-Г- 488). – К. : Грамота, 2019. – 64 с.

125. Чабайовська М. І. Організація проєктної діяльності молодших школярів у процесі проведення позаурочної роботи з літературного читання / М. І. Чабайовська, О. І. Кархут // Початкова школа. – 2014. – № 2. – С. 4-9.

126. Чабайовська М. І. Основні аспекти вивчення слова як мовної одиниці в початковій школі / А. П. Каніщенко, М. І. Чабайовська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. – Вип. 13: Збірник наукових праць. – К.: Вид.-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 24-36.

127. Чабайовська М. І. Особистісно орієнтований підхід у навчанні молодших школярів української мови / М. І. Чабайовська, С. М. Шароварко // Початкова школа. – 2011. – № 11. – С. 4 – 6; № 12. – С. 4 – 7; 2012. – № 1. – С. 4 -7.

128. Чабайовська М. І. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування технології письма Василя Сухомлинського // Humanitarium. – Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.) ; Ніжин (Чернігів. обл.) : Лисенко М. М., 2018. – Том 41. Вип. 2 : Педагогіка. – С. 136-143 (162 с.).

129. Чабайовська М. І. Посібник нового покоління / М. І. Чабайовська // Рецензія на посібник "Методика навчання української мови в початковій школі" // за ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2010. – 364 с. – Початкова школа. – 2011. – № 7. – С. 60.

130. Чабайовська М. І. Про українознавчу функцію змісту дисципліни "Каліграфія з методикою навчання в початковій школі" / М. І. Чабайовська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. Вип. 18: Збірник наукових праць. – К.: Вид.- во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С.185-196.

131. Чабайовська М. І. Про рукописне книготворення в Русі-Україні // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. – Випуск 30 : збірник наукових праць / за науковою ред. академіка В. І. Бондаря. – Київ : Вид.-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. – С. 197-205 (149 с.).

132. Чабайовська М. І. Становлення українського рукописного шрифту // Педагогічний часопис Волині. – 2019. – № 2 (13). – С. 52-58. DOI

133. Чабайовська М.І. Теоретичні і методичні засади навчання каліграфічного письма у ВПНЗ I-IV рівнів акредитації / М. І. Чабайовська // Початкова школа. – № 7. – 2010 р. – С. 54-57.

134. Чабайовська М. І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до навчання письма // Педагогічна освіта: теорія і практика : збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В. М.]. – Вип. 24 (1-2018). – Ч. 2. – Кам'янець-Подільський, 2018. – С. 382 – 388 (404 с.) . Index Copernicus

135. Чабайовська М. І. Формування ключових та предметних компетентностей молодших школярів на уроках літературного читання у 2 класі (на матеріалі творчості Т. Г. Шевченка) / М. І. Чабайовська, С. М. Шароварко // Початкова школа. – 2014. – № 9. – С. 1-3.

136. Чабайовська М.І. Формування культури мовлення в процесі виконання орфоепічного розбору у вищій та початковій школі / М.І.Чабайовська // Шляхи піднесення культури мовлення: теорія і практика. - К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 73-79.
137. Чабайовська М. І., Шароварко С. М. Перевірка та оцінювання сформованості аудіативних умінь учнів на уроках літературного читання в початковій школі / М. І. Чабайовська, С. М. Шароварко // Початкова школа. – 2017. – № 2. – С. 25-28.
138. European and global vectors for education development in Ukraine: Scientific monograph // Чабайовська М. І. Книготворення на українських землях / розділ у зарубіжній колективній монографії . – Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. 493 p.(С.293 – 317). URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/248>.

Додаткові

1. Абетка. Веселі літери-наклейки. – Львів: Євросвіт, 2007. – 36 с., іл.
2. Амонашвілі Ш. О. Без серця що зрозуміємо? – Хмельницький: Подільський культурно-просвітительський центр ім. М. К. Реріха, 2006. – 68 с.
3. Амонашвілі Ш. О. Істина школи. – Хмельницький: Подільський культурно-просвітительський центр ім. М. К. Реріха, 2007. – 74 с.
4. Амонашвілі Ш. О. Поспішайте, діти, будемо вчитися літати! –Хмельницький: Всеукраїнська культурно-освітня асоціація Гуманної Педагогіки, 2010. – 52 с.
5. Дичківська І. М. Основи педагогічної інноватики. – Рівне: Зелент, 2001. – 222 с.
6. Матвієнко О. В. Стратегії розвитку середньої освіти в країнах Європейського Союзу: монографія. – К.: Ленвіт, 2005. – 381 с.
7. Огієнко І. Історія українського друкарства / Упоряд., авт. передмови М. С. Тимошик. – К.: Наша культура і наука, 2007. – 536 с.
8. Освітні технології / за ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2004. – 256 с.
9. Палійчук О. М. Методика навчання каліграфічного письма: навч. посібник. – Чернівці: Букрек, 2010. – 344 с.; іл.
10. Півторак Г. П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. – К.: Вид. Центр „Академія”, 2001. – 150 с.
11. Русанівський В. М. Історія української літературної мови. Підручник. – К.: АртЕк, 2002. – 424 с.
12. Степовик Дмитро. Українська християнська абетка. – К.: Грані-Т, 2007. – 80 с., іл.
13. Сучасна українська мова: підручник / за ред. О. Д. Пономарева. – 4-те вид. – К.: Либідь, 2008.
14. Федієнко В. В. Каліграфічні прописи: Зошит-шаблон з навчання правильного письма : У 3 ч. – Х. : ВД „Школа”, 2007.
15. Федієнко В. В. Прописи для першокласників: навчальний посібник: у 2 ч. – К. - Х. : В -Д „Школа”, 2014.
16. Ходос С. Абетка-пропис. – К. : Книжковий хмарочос, 2006. – 12 с.
17. Чабайовська М. І. Зауваги до нормативного вживання прикметників у мовленні / М. І. Чабайовська // Українська мова і література в сучасній школі. – 2012. – № 7-8. – С. 28-33.
18. Чабайовська М. І. Методика навчання письма додаткових елементів букв українського алфавіту, розділових знаків та цифр // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць. – Випуск 31(41) / ред. кол.: Н. В. Гузій (відп. ред). – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – С. 101- 110 (132 с.).
19. Чабайовська М. І. Обґрунтування розроблення та реалізації проєкту вивчення курсу українознавства за вибором «Я люблю Україну» для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів // Педагогічний часопис Волині: науковий журнал. – Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2016. – № 2 (3). – 136 с. – Бібліогр.: С. 93-99: 11с.
20. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М. Формування національно свідомого громадянина України в процесі вивчення курсу українознавства "Я люблю Україну" в початковій школі / М. І. Чабайовська, Н. М. Омельченко // Початкова школа. – 2017. – № 5. – С. 12-15 .

21. Чабайовська М. І. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів до формування графічної компетентності учнів 1-4 класів в умовах модернізації загальної середньої освіти // Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір: матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (31 травня – 1 червня 2018 року) / А. В. Лякішева (заг. ред.), П. М. Гусак, І. Б. Кузава та ін. – у 2 т. – Т. 2 (М-Я). – Луцьк: ФОП Покора І. О., 2018. – С. 208 – 212 с. (236 с.).

22. Чабайовська М. І., Синільник В. В. Проектна діяльність молодших школярів у процесі вивчення курсу українознавства за вибором "Я люблю Україну" / М. І. Чабайовська, В. В. Синільник // Початкова школа. – 2018. – № 3. – С. 34-38.

23. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Я люблю Україну: інтегрований посібник-зошит для учнів 1 класу. Частина 1: схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (лист ІМЗО від 11.04.2018 р. № 22.1/12-Г- 213). – Тернопіль: Астон, 2018. – 44 с.

24. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Я люблю Україну: інтегрований посібник-зошит для учнів 1 класу. Частина 2: схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (лист ІМЗО від 11.04.2018 р. № 22.1/12-Г- 213). – Тернопіль: Астон, 2019. – 44 с.

25. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Я люблю Україну: інтегрований посібник-зошит для учнів 2 класу: схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (лист ІМЗО від 29.06.2016 р. № 2.1/12-Г- 419). – Тернопіль: Астон, 2016. – 108 с.

26. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Я люблю Україну: інтегрований посібник-зошит для учнів 3 класу: схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (лист ІМЗО від 29.06.2016 р. № 2.1/12-Г- 419). – Тернопіль: Астон, 2017. – 112 с.

27. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Я люблю Україну: інтегрований посібник-зошит для учнів 4 класу: схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (лист ІМЗО від 29.06.2016 р. № 2.1/12-Г- 419). – Тернопіль: Астон, 2018. – 140 с.

28. Чабайовська М. І. Основні вимоги до сучасного уроку української мови в початковій школі / М. І. Чабайовська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. – Вип. 23: збірник наукових праць / за наукової ред. академіка В. І. Бондаря. – К.: Вид.-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – С. 192-198.

29. Чабайовська М. І. Особливості ознайомлення майбутніх учителів початкової школи з методикою навчання письма елементів букв українського алфавіту // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. – Випуск 29 : збірник наукових праць / за науковою ред. академіка В. І. Бондаря. – Київ : Вид.-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – С. 131- 139 (149 с.).

30. Чабайовська М. І. Пишемо красиво / М. І. Чабайовська // Освіта. – № 7-8. – 3-10 лютого. – 2010 р.

31. Чабайовська М. І. Початкова – основа успішності / М. І. Чабайовська // Освіта. – № 43-44. – 3 - 10 жовтня 2012 р. – С. 8-9.

32. Чабайовська М. І. Свято української писемності та мови / М. І. Чабайовська // Освіта. – № 47- 48. – 24 - 1 грудня 2010 р.

33. Чубач Г. Абетка. – К.: Видавничий дім „Книжкова хата”, 2006. – 20 с.

34. Юшук І. П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – 640 с.

35. Я люблю Україну. 2 клас: метод. посібник для вчителя / автор-упор. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В.: схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з

питань освіти МОН України (лист ІМЗО від 09.09.2016 р. № 2.1/12-Г-715). – Тернопіль: Астон, 2016. – 140 с.

36. Я люблю Україну. 3 клас: методичний посібник для вчителя / автор-упор. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В.: схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (лист ІМЗО від 29.05.2017 р. № 2.1/12-Г-131). – Тернопіль: Астон, 2017. – 152 с.

37. Я люблю Україну. 4 клас: методичний посібник для вчителя / автор-упор. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В.: схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (лист ІМЗО від 29.05.2017 р. № 2.1/12-Г-131). – Тернопіль: Астон, 2018. – 184 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт МОН України. – <http://www.mon.gov.ua/ua/>
2. Сайт підручників – <http://pidruchniki.ws>
3. Бібліотека НПУ імені М. П. Драгоманова – <http://hklib.npu.edu.ua>
4. Електронні інформаційні ресурси Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – <http://irbis-nbuv.gov.ua>
5. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського – <http://www.dnpb.gov.ua>
6. Офіційний сайт журналу "Початкова школа". – <http://pochatkova-shkola.net/journal.htm>
7. Офіційний сайт газети "Освіта". – <http://tyzhnevyyk-osvita.net/>
8. Офіційний сайт газети "Освіта України". –
9. <http://project.ukrinform.ua/company/2330/>

РЕЦЕНЗІЯ НА ПРОГРАМУ

нормативної навчальної дисципліни

"Методика навчання

української мови та літератури",

укладену доцентом кафедри педагогіки

та методик навчання української й іноземної мов

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Чабайовською Марією Іванівною

Рецензована програма призначена для підготовки бакалаврів (галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність – 013 Початкова освіта, освітньо-професійна програма – Початкова освіта, шифр за навчальним планом – ПП 2.08.1.1).

В основу її створення покладено положення Державного стандарту початкової освіти, Концепції «Нова українська школа», Типових освітніх програм початкової освіти для ЗЗСО, розроблених під керівництвом О. Я. Савченко та Р. Б. Шияна, інших державних документів.

У ній визначено мету, завдання курсу, основні результати навчання й компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми. Обсяг змісту виучуваного матеріалу нормативної навчальної дисципліни структуровано в п'ять модулів, у кожному з яких виокремлено по два змістові модулі й навчальні теми.

Важливими й новими є програмні питання про медіатекст, а також створення таких видів медіа, як коміксів, фотоколажу, лепбука, класної газети, реклами, інфографіки, афіші, театральної програмки, запрошення, буктрейлера, буклета; написання листа, адреси, електронного листа, sms-повідомлення тощо.

Крім того, у програмі подано кількість годин, відведених на аудиторну та самостійну роботу, рекомендовано літературу для самостійної роботи майбутніх учителів, засоби діагностики успішності навчання та форми контролю.

Подана на рецензування програма нормативної навчальної дисципліни "Методика навчання української мови та літератури" виконана на належному науково-методичному рівні.

Виходячи з вищесказаного, рецензовану програму пропонуємо до друку та впровадження в освітній процес закладів вищої освіти.

Рецензент:

Семеренко Г. В.,

професор, завкафедри педагогіки

та методик навчання української й іноземної мов

Національного педагогічного університету

імені М. П. Драгоманова.

РЕЦЕНЗІЯ

на програму нормативної навчальної дисципліни
"МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ"

підготовки бакалаврів (галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка,
спеціальність – 013 Початкова освіта, освітньо-професійна програма –
Початкова освіта, шифр за навчальним планом – ПП 2.08.1.1),

укладену доцентом кафедри педагогіки

та методик навчання української й іноземної мов

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Чабайовською Марією Іванівною

Рецензована програма покликана сприяти якісній підготовці майбутніх вчителів початкової школи до навчання молодших школярів української мови та літературного читання за кредитно-модульною системою в умовах приєднання України до Болонської конвенції.

У програмі зроблено акцент на використанні таких принципів: гуманістичний характер освіти; вільний розвиток особистості; запровадження в освітній процес інноваційних методів та прийомів навчання; пріоритет творчої діяльності; розвиток у студентів саморефлексії та рефлексії.

Програма структурована і складається з окремих п'яти модулів (розділів): 1) "Вступ. Методика навчання грамоти"; 2) "Методика навчання письма"; 3) "Методика вивчення мовної теорії"; 4) "Методика літературного читання"; 5) "Методика розвитку усного та писемного мовлення", адаптованих до освітнього процесу Нової української школи, у межах кожного з яких виділено по два змістові модулі й відповідно навчальні теми.

У першому модулі подано питання про загальні підходи до навчання української мови в початковій школі та період навчання грамоти: мета і завдання курсу, його зміст, основні теоретичні засади, зв'язок їх з науковими положеннями педагогіки, психології, лінгводидактики, лінгвістики, філософії, анатомії; загальнопедагогічні та загальнометодичні принципи і

методи розкриття суті певних мовних чи мовленнєвих явищ; у другому – авторську методику навчання каліграфічного письма букв українського алфавіту та цифр; у третьому – методику літературного читання: формування в учнів початкових класів першооснов читацької культури, виховання і розвитку дитячої особистості засобами читання відповідно до нового Державного стандарту з літературного читання та нових програм для початкової школи; у четвертому – проблеми вивчення лінгвістичної теорії за підручниками "Українська мова та читання" для 2-4 класів; у п'ятому – розвиток мовлення учнів початкових класів – представлено різні види діяльності з розвитку мовлення здобувача освіти на всіх рівнях: вимовному (фонетико-орфоепічному), лексичному і граматичному (робота над словосполученням, реченням і текстом). Цінними є програмні питання, що стосуються методики формування аудіативних умінь і навичок, а також методики розвитку діалогічного мовлення, ознайомлення молодших школярів із новим типом тексту – есе; уведено поняття про медіатекст та різновиди медіа.

У підсумку зазначимо, що рецензовану програму з "Методики навчання української мови та літератури", яка відповідає новим завданням, що стоять перед сучасними закладами вищої освіти щодо підготовки вчителів початкових класів високого кваліфікаційного рівня, пропонуємо до друку та впровадження в освітній процес.

Рецензент:

Вітюк Валентина Володимирівна,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри теорії
і методики початкової освіти
Волинського національного університету
імені Лесі Українки